

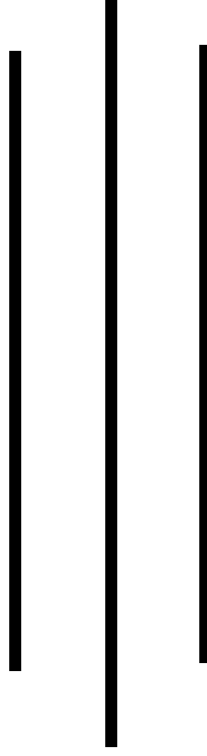
“समृद्ध पर्यटकीय दक्षिणकाली नगर, कृषि, उद्यमी, साँस्कृतिक शहर”

नगर उपप्रमुख श्री बसन्ती तामाङ (डंगोल) ले

दक्षिणकाली नगरपालिकाको सातौँ नगर सभामा

पेश गर्नु भएको आर्थिक वर्ष ०७८/७९ को

नीति तथा कार्यक्रम

दक्षिणकाली नगरपालिका

फर्पिङ, काठमाडौँ

बागमती प्रदेश, नेपाल

२०७८ आषाढ १० गते बिहीवार

गरिमामय सातौं नगरसभाका,
अध्यक्ष तथा यस नगरपालिकाका आदरणीय नगर प्रमुखज्यू,
नगर सभाका सचिव तथा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतज्यू,
नगर सभाका सम्पूर्ण सदस्यज्यूहरु,
उपस्थित राष्ट्रसेवक कर्मचारी एवम् सञ्चारकर्मी मित्रहरु ।

१. दक्षिणकाली नगरपालिकाको आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम यस गरिमामय सभा समक्ष पेश गर्न पाउँदा मलाई अत्यन्तै खुशी लागेको छ। यस अवसरमा म नेपालको सार्वभौम सत्ता, स्वाधिनता, भौगोलिक अखण्डता, राष्ट्रिय हित, स्वाभिमान र लोकतान्त्रिक शासन प्रणालीको स्थापनार्थ विभिन्न कालखण्डमा भएका राजनीतिक आन्दोलन, संघर्ष र क्रान्तिमा राष्ट्र र जनताको हित, कल्याण र उन्नतिका लागि आफ्नो जीवन समर्पण गर्नुहुने सम्पूर्ण ज्ञात अज्ञात शहीदहरु प्रति उच्च सम्मान व्यक्त गर्दै नेपालको राजनीतिक, आर्थिक र सामाजिक-सांस्कृतिक रूपान्तरणमा उहाँहरुले पुऱ्याउनु भएको योगदानको पुनःस्मरण गर्न चाहन्छु।
२. विश्वमाकोभिड संक्रमणको पहिलो लहरको प्रभाव कम हुन नपाउँदै अहिले कोभिडको दोस्रो भेरियन्टबाट प्रभावित बन्न पुगेको छ र यसबाट हामी पनि अछुतो छैनौं। हाम्रो नगरपालिकामा कोभिड संक्रमणको पहिलो लहरबाट गत वर्ष १९१ जना संक्रमित भई १ जनाको दुःखद निधन भएको थियो भने दोस्रो लहरबाट हालसम्म ५१८ जना संक्रमित भई १४ जना नागरिकले जीवन गुमाउनु परेकोछ। कोभिड संक्रमणको कारण जीवन गुमाउनु हुने नगरबासी, स्वदेश तथा विदेशमा रहनुहुने सम्पूर्ण नेपाली नागरिकप्रति भावपूर्ण श्रद्धान्जली अर्पण गर्दै शोक सन्तप्त परिवारमा हार्दिक समवेदना र उपचाररत सम्पूर्ण दाजुभाइ तथा दिदीबहिनीहरुको शीघ्र स्वास्थ्य लाभको कामना गर्दछु । यसैबीचमा हामीसँगै सहकार्यमा रहनुभएका नगर कार्यपालिका सदस्य श्री राजेश परियारका पुजनीय पिता कुमार बहादुर परियारको मिति २०७७/०८/२२ गते र नगर सभा सदस्य श्री नमराज नगरकोटीको ममतामयी माता लक्ष्मी नगरकोटीको मिति २०७८/०२/११ गते असामयिक निधन भएकोले उहाँहरुप्रति भावपूर्ण श्रद्धान्जली अर्पण गर्दै शोक सन्तप्त परिवारमा हार्दिक समवेदना व्यक्त गर्दछु ।
३. जोखिमपूर्ण अवस्थामा पनि अग्रपंक्तिमा रहेर सेवामाअहोरात्र खटिनुहुने चिकित्सक, नर्स, स्वास्थ्यकर्मी, सुरक्षा निकाय, राष्ट्रसेवक कर्मचारी, सरसफाईकर्मी, जनप्रतिनिधि, राजनीतिक दल, नागरिक समाज, निजी तथा गैरसरकारी संघसंस्थाको अग्रणी भूमिकाको म उच्च प्रशंसा र सम्मान गर्दछु। हाम्रो अनुरोधलाई स्वीकार गरी नगद तथा जिन्सी सामग्री सहयोग गर्ने सम्पूर्ण मनकारी दाताहरुलाई धन्यवाद दिदै स्थानीय सरकारले चालेको कदममा साथ दिई सहयोग गर्नुभएकोमा सम्पूर्ण नगरबासी दाजुभाइ तथा दिदीबहिनीप्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु।

४. नेपालको संविधान जारी भएसँगै संघीय शासन प्रणाली संस्थागत गर्नको लागि संवत् २०७४ साल बैशाख ३१ गते सम्पन्न स्थानीय तहको निर्वाचनबाट निर्वाचित भई हामीले कार्यभार सम्हालेको २०७८ साल जेठ ५ गते चार वर्ष पूरा भई पाँचौं वर्षमा प्रवेश गरेको छ। विश्वव्यापी फैलिएको कोभिड महामारीका कारण गत वर्ष र यसवर्ष पनि हाम्रो स्रोत र समय यसविरुद्धको लडाईंमा केन्द्रित गर्नुपर्ने भएको छ तथापि हामीले निर्वाचनका क्रममा उल्लेखित प्रतिद्धताहरूलाई पूरा गर्ने सन्दर्भमा कार्यस्थल, संरचना, कानून, जनशक्ति लगायतका विषयमा शून्य प्रायःको अवस्थाबाट अगाडि बढेर जनप्रतिनिधिहरूबीचको एकता र सुझबुझपूर्ण व्यवहार, नगरवासीको साथ सहयोग र ऐक्यबद्धता तथा राष्ट्रसेवक कर्मचारीको सहयोगका कारण यसबीचमा कानून तर्जुमा, संगठन संरचना निर्माण, जनशक्ति व्यवस्थापन, पूर्वाधार निर्माण, संस्थागत क्षमता विकास र सामाजिक-आर्थिक रूपान्तरणका क्षेत्रमा महत्वपूर्ण उपलब्धि हासिल भएको सुनाउन पाउँदा गौरव महसुस भएको छ।
५. ५.७किमी पक्की र ४.७किमी कच्ची सडक निर्माण, १वटा पूल तथा कल्भर्ट निर्माण, ३ वटा खानेपानी आयोजना निर्माण, ६२वटा सडक बत्ती जडान, २६०.७ मिटर सिंचाई कूलो निर्माण, २वटा पर्यटकीय स्थल तथा पार्क र त्यहाँसम्म पुग्ने पहुँचमार्ग निर्माण, ४४० वटा घर नक्सा पास, ४९वटा कानून निर्माण, न्यायिक समितिबाट २४वटा विवादको निरूपण, प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रमबाट ४२ जनालाई रोजगारी, १८८ जनालाई राहत वितरण, ९ वटा आर.सि.सि. र ४ वटा लोड वियरिड सामुदायिक भवन र ५वटा विद्यालय निर्माण, २०वटा मठ मन्दिर निर्माण तथा जीर्णोद्धार, २७१ जना भन्दा बढी नगरवासीको पिसिआर परीक्षण, ७०७ जनाको एन्टिजेन परीक्षण, ४८ जनालाई चाल्नाखेल प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रमा आवासीय सुविधा सहित निःशुल्क कोभिड उपचार गरिनुका साथै नेपाल सरकारले तोकेबमोजिमको उमेर समूहका ६१२ जनालाई कोभिसिल्ड र १२५० जनालाई भेरोसेल गरी जम्मा १८६२ जनालाई कोरोना विरुद्धको खोप लगाउने काम सम्पन्न भएको, नगरपालिकाको अग्रसरतामा चाल्नाखेल प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रलाई आइसोलेसन सेन्टरको रूपमा विकास गरी सेवा प्रवाह गरेको तथा १५ शैयाको सुविधासम्पन्न आधारभूत अस्पताल संचालनको तयारी यस अवधिमा भएका केही प्रमुख उपलब्धि भएको व्यहोरा यस गरिमामय सभामा प्रस्तुत गर्न चाहन्छु।
६. कोभिड संक्रमणको कारण विश्व अर्थतन्त्रका साथै नेपालको अर्थतन्त्रमा गत वर्ष र चालु आर्थिक वर्षमा गम्भीर असर परेको छ भने यसले आगामी आर्थिक वर्षमा समेत चुनौती खडा गर्ने निश्चित प्रायः भएकोले कोभिड महामारीको असरलाई न्यूनीकरण गर्दै जनजीवन सामान्य बनाउने कार्य चुनौतीपूर्ण छ। नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान, अन्य कार्यक्रमगत श्रोत तथा राजस्व बाँडफाँडमा कमी र नगरपालिकाको आन्तरिक श्रोत परिचालनमा समेत कमी आउने देखिएको छ। यस्तो अवस्थामा एकातिर महामारी नियन्त्रणमा थप लगानी गर्नुपर्ने र अर्कोतर्फ नगरको समग्र विकास, सेवा प्रवाहका साथै नगरवासीहरूको अपेक्षा अनुरूप देखिने गरी क्रियाकलाप संचालनार्थ स्रोतमाथि चाप पर्ने निश्चित छ।

७. महामारीका कारण समग्र सामाजिक तथा आर्थिक क्षेत्रमा परेको प्रतिकूलतालाई सम्बोधन गर्दै “समृद्ध नेपाल सुखी नेपाली”को राष्ट्रिय आकांक्षा सहितको दिगो विकासका लक्ष्यहरू हासिल गर्न र कृषि, उद्योग, शिक्षा, पर्यटन र पूर्वाधार विकासको माध्यमबाट यस नगरपालिकालाई उत्कृष्ट, व्यवस्थित, सुन्दर एवं हराभरा नगर बनाई “समृद्ध पर्यटकीय दक्षिणकाली नगर, कृषि, उद्यमी, साँस्कृतिक शहर”को सपनालाई साकार पार्न देहायका रणनीतिक आधार र पक्षलाई ध्यानमा राखी आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरिएको छः-

- क) कोभिड महामारीले राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा नकारात्मक प्रभावका कारण नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र विकास साझेदारहरबाट प्राप्त हुने अनुदान एवं सहायतामा कमी आउन सक्ने भएकोले आन्तरिक स्रोत अधिकतम परिचालन गर्ने,
  - ख) आर्थिक क्रियाकलाप, कृषि उत्पादन, स्थानीयस्तरमा रोजगारी सिर्जना, विकास निर्माण र सामाजिक जनजीवनमा थप क्षति हुन नदिई कार्य सुचारु गर्ने,
  - ग) स्रोतको मितव्ययी प्रयोग र आर्थिक उपलब्धि तथा विकासका प्रतिफलको न्यायोचित वितरण गर्ने,
  - घ) स्वास्थ्य, शिक्षा तथा अन्य सामाजिक क्षेत्रमा कार्यक्रम संचालन र गुणस्तरीय सेवा प्रवाह गरी स्वस्थ, शिक्षित, न्यायपूर्ण र गतिशील सामाजिक जीवन स्थापना गर्ने,
  - ङ) समग्र र सन्तुलित विकासको लागि शुरु गरिएका आयोजना तथा कार्यक्रमहरू तोकिएको समय, लागत र गुणस्तरमा सम्पन्न गर्ने,
  - च) आयोजना तथा कार्यक्रमहरूको प्राथमिकीकरण, फजुल खर्च नियन्त्रण, वित्तीय अनुशासन कायम राख्दै अनुत्पादक क्षेत्रको लगानी नियन्त्रणगरी उत्पादनशील र रोजगारमूलक क्षेत्रमा लगानी बढाउने,
  - छ) सेवा प्रवाहमा सुधार, सुशासन जवाफदेहीता र पारदर्शीता अभिवृद्धि गर्ने।
८. निर्वाचनको क्रममा जनतासामु हामीले प्रस्तुत गरेको प्रतिवद्धता अनुसारका लक्ष्य हासिल गर्न नेपालको संविधान, नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारको वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम र बजेट, आवधिक योजना, दिगो विकास लक्ष्यका साथै अन्य क्षेत्रगत नीति एवं मार्गदर्शनमा आधारित भई उपरोक्त नीति, योजना र कार्यक्रमसँग सामञ्जस्यता कायम राख्दै नगरपालिकाको वस्तुस्थितिमा आधारित नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरी नगरबासीको आधारभूत आवश्यकताको परिपूर्ति, रोजगारी सिर्जना, विकासमा स्थानीय स्रोत, साधन, सीप, पूँजी र प्रविधिको प्रयोग, समावेशिता, सुशासन, सामाजिक न्याय, समानता र सुरक्षाको प्रत्याभूतितथा मानव संसाधनको क्षमता विकासगरी नगरपालिकाबाट प्रवाह हुने सेवालार्ई व्यवसायिक, प्रतिस्पर्धी, जनमुखी, पारदर्शी र प्रविधिमैत्री बनाउदै सुशासनलाई संस्थागत गर्ने दिशामा नीति तथा कार्यक्रम केन्द्रित रहेकोछ।

९. जनताको नजिकमा रहेर नागरिकलाई पुर्याउनु पर्ने कृषि, शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई, पूर्वाधार निर्माण लगायतका सार्वजनिक सेवा सुविधाको प्रभावकारी ढंगबाट प्रवाह गर्न सरकारी, निजी, गैरसरकारी तथासामुदायिक क्षेत्रसँग साझेदारी र सहकार्य गर्दै सुशासन र विकासलाई संस्थागत गर्ने हिसाबले आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को नीतितथा कार्यक्रम निर्माण गरिएको छ। अब म क्षेत्रगत रूपमा दक्षिणकाली नगरपालिकाको आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को नीति तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गर्दछु।

स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी नीति:

१०. विभिन्न भेरियन्टमा देखा परेको कोभिड-१९ लगायत अन्य संक्रात्मक रोग रोकथाम तथा नियन्त्रण गर्न नगर स्वास्थ्य प्रणालीमा सुधार गर्दै निरोगी नगरवासी अभियान नगर सरकारको पहिलो प्राथमिकता रहनेछ । संक्रात्मक रोगबाट सृजना हुने स्वास्थ्य जोखिम न्यूनिकरण गर्दै आम नगरवासीको सुरक्षार्थ नेपाल सरकार र बागमती प्रदेश सरकारसँग गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा, पूर्वाधार विकास, औषधी एवम् उपकरण, दक्ष स्वास्थ्यकर्मीको सेवा विस्तार लगायत अवस्था अनुसार कोभिड एन्टिजेन र १९- PCRचेक गर्न लागत साझेदारी र सहकार्यलाई उच्च प्राथमिकता दिई कार्य गर्ने नीति लिईनेछ ।
११. कोरोना संक्रमणको चुनौती विरुद्ध स्वास्थ्य मापदण्डको पुर्ण पालना गर्दै अगाडी बढ्न वडास्तरमा नै लक्षित वर्गका कार्यक्रमहरूको पहिलो प्राथमिकता स्वास्थ्य नगर, सुरक्षित नागरिक तर्फ उन्मुख गरिनेछ । नगरका ९ वटै वडामा आधारभुत स्वास्थ्य सेवाको पहुँचमा वृद्धि भएसंगै तीन वटा शहरी स्वास्थ्य केन्द्र मध्ये वडा नं २ मा रहेको शहरी केन्द्रलाई शहरी स्वास्थ्य प्रबर्धन केन्द्रको रूपमा विकास गर्ने र त्यहाँको भौतिक पूर्वाधार वृद्धि गरी अझ प्रभावकारी बनाइनेछ ।
१२. स्वास्थ्य चौकीको क्षमता बृद्धि गर्ने र यस नगरपालिका अन्तर्गतका शहरी स्वास्थ्य केन्द्र, चाल्नाखेल प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रलाई कोभिड-१९ अस्पतालमा विकास गरी संक्रामक रोगको रोकथाम तथा उपचारका लागि नगरवासीको आशा र भरोसाको केन्द्रका रूपमा स्थापित गर्दै लैजाने नितिलाई निरन्तरता रहेको चाल्नाखेल प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रलाई ३० शैया सम्मको आईसोलेसन सेन्टरको रूपमा संचालन गर्दै आएको र मनमोहन सामुदायिक अस्पताललाई २५ शैयाको कोभिड-१९ आईसोलेसन सेन्टर सहित अन्य आवश्यक विषयहरूमा समेत क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ ।
१३. यस नगरपालिकामा पनि तीव्र गतिमा विश्वव्यापी महामारीको रूपमा फैलिरहेको कोभिड-१९ को अवस्थालाई मध्यनजर गर्दै कोभिड-१९ रोगको नियन्त्रणमा प्रभावकारी मानिएको कोभिड विरुद्धको खोप सेवा आम नगरवासीलाई प्रदान गर्न संघीय सरकार, प्रदेश सरकारतथा विभिन्न गैरसरकारी संस्थाहरूसँगको समन्वय र सहकार्यमा नगरपालिकाले खोप उपलब्ध गराउनेछ ।

१४. नगरभित्र रहेका सामुदायिक अस्पताल, पोलिक्लिनिक, सरकारी, गैर सरकारी सङ्घ संस्थाहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरी कोभिड-१९ र अन्य संक्रामक रोगको रोकथाम तथा नियन्त्रण गर्न वडास्तर देखि नै टोल तथा वस्तीलाई लक्षित गरी स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने नीति लिइनेछ।
१५. कोभिडको महामारीको अवस्थाका कारण अन्य रोगहरूको उपचारमा कठिनाई उत्पन्न भएको परिस्थितीलाई मध्यनजर गर्दै कोभिड बाहेकको अन्य स्वास्थ्य समस्यामा सहज स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाइनेछ।
१६. आफ्नो घर भएका नगरवासीको हकम परिवारका सदस्यहरूका लागि घरमा नै होम क्वारेन्टाईन र आईसोलेसनको प्रबन्धका लागि आम नगरवासीलाई आव्हान गरिनेछ। नगरपालिकाबाट विश्व स्वास्थ्य संगठन र नेपाल सरकारले तोकेको मापदण्ड एवम् सुरक्षा विधिका लागि होम क्वारेन्टाईन आईसोलेसन/रुम व्यवस्थापन मापदण्ड समेत जारी गरिनेछ। होम क्वारेन्टाईन/आईसोलेसनमा रहेका तर स्वास्थ्य अवस्था सामान्य देखिएका नागरिकको नियमित स्वास्थ्य जाँच, परिक्षण र औषधि उपचारका लागि नगरपालिकाबाट विशेष स्वास्थ्य घुम्ती टोली टोल बस्तीमा नै उपलब्ध गराउने नीति लिइनेछ।
१७. नगरका सबै स्वास्थ्य संस्थाहरूमा प्रयोगशाला समेतको क्षमता विस्तार गर्नुका साथै नागरिकको घर दैलोसम्म नै सेवा विस्तार गर्दै लैजाने नीति लिइनेछ। आम नागरिकका लागि संघीय सरकार र स्थानीय सरकारले तोके बमोजिमका निःशुल्क औषधि वडा स्थित विभिन्न प्रकारका स्वास्थ्य संस्था मार्फत वितरणको प्रबन्ध मिलाइनेछ।
१८. विदेशबाट आउने नागरिकहरूले नगरपालिकाको वडाले तोकेको समय अवधिसम्म होम क्वारेन्टाईन वा नगरपालिकाले तोकेको स्थानमा बसी आवश्यक स्वास्थ्य सुरक्षा अपनाउनु पर्नेछ। सोको अनुगमन तथा नियमित निगरानी वडास्थित विपद व्यवस्थापन उप-समितिको समन्वयमा गर्ने गराउने व्यवस्था मिलाइनेछ।
१९. निःशुल्क आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा आम नगरवासीको सुलभ र सहज पहुँचका लागि नगरपालिकाले उच्च प्राथमिकता राखी कार्य गरेको छ। नेपाल सरकारले लागू गरेको स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रमलाई प्रत्येक घर परिवारमा नगरपालिकाको सहयोग र समन्वयमा विस्तार गरिनेछ। घरदैलोमै जेष्ठ नागरिक तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि निःशुल्क स्वास्थ्य सेवा दिने कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ। कोरोना भाइरसको संक्रमणको जोखिमबाट आम नागरिकको जीवन रक्षा गर्न नगरको लगानीलाई बीमासँग आवद्ध गर्दै लैजाने नीति लिइनेछ।
२०. नसर्ने तथा मानसिक रोग व्यवस्थापन कार्यक्रम अन्तर्गत नगरपालिकाले अन्य साझेदार संस्थाहरूसँगको समेत समन्वयमा कार्यक्रम संचालन गर्नेछ साथै दीर्घ रोगीलाई विशेष ग्राह्यता

- दिई स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने र गरिब तथा विपन्न वर्गका मृगौला, मुटु, क्यान्सर जस्ता कडा खालका रोगका बिरामीलाई अनुदान दिने कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिने नीति लिईनेछ ।
२१. मृगौला पिडितहरूलाई डाइलोसिसमा सहजता ल्याउनका लागि यस दक्षिणकाली नगरपालिका भित्र रहेको मनमोहन स्मृति सामुदायिक अस्पतालमा डाइलोसिस मेसिन व्यवस्थापन गर्नको लागि सहकार्य गरिनेछ ।
२२. पाठेघर र स्तन क्यान्सरबाट पिडित हुनु भएका नगरवासी दिदीवहिनीहरूको सहयोगको लागि नगर उपप्रमुखसँग क्यान्सर पिडित सहयोग कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
२३. आमा सुरक्षा कार्यक्रम अन्तर्गत यस नगरपालिका भित्रका स्वास्थ्य संस्थाहरूमा संचालन गरिएका बर्थिङ्ग सेन्टर (चाल्नाखेल प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र र शेषनारायण स्वास्थ्य चौकी)को सेवालालाई प्रभावकारी बनाईनेछ साथै छैमले स्वास्थ्य चौकीलाई बर्थिङ्ग सेन्टरको रूपमा विकास गरिनेछ । प्रोटोकोल अनुसार चार पटक गर्भ जाँच गर्न प्रोत्साहन स्वरूप निःशुल्क फोलिक एसिड र क्याल्सियम चक्री वितरण गर्ने र स्वास्थ्य संस्थामा सुत्केरी हुन आउने गर्भवती महिलालाई एम्बुलेन्स सेवा निःशुल्क तथा पोषण प्याकेज कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने नीति लिईनेछ ।
२४. राष्ट्रिय सामुदायिक महिला स्वास्थ्य स्वयम् सेविका, वडास्थित नगर स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समिति र स्वास्थ्य संस्थाका कर्मचारीहरूको क्षमता तथा ज्ञानसिप अभिवृद्धिमा विशेष लगानी गर्ने नीति लिइनेछ । राष्ट्रिय सामुदायिक महिला स्वास्थ्य स्वयं सेविकाहरूलाई घर घरमा पुऱ्याई स्वास्थ्य शिक्षा तथा प्राथमिक स्वास्थ्य सेवालालाई प्रभावकारी बनाउने नीति लिइनेछ । राष्ट्रिय सामुदायिक महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरूलाई नगरपालिकाले उपलब्ध गराउँदै आएको उचित प्रोत्साहन भत्तालालाई निरन्तरता दिईनेछ । ६० वर्ष उमेर पुगेका राष्ट्रिय महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरूलाई नगरपालिकाको तर्फबाट केही प्रोत्साहन सहित बिदाई गर्ने र रिक्त स्थानमा सक्षम महिलाहरूको भूमिका स्थापित गर्न आधारभूत तथा पुनर्ताजकी तालिमको व्यवस्था गर्ने समेत नीति लिइनेछ । स्वयंसेविकाहरूको लागि ९ वटै वडामा अक्षय कोषको व्यवस्था गरिनेछ ।
२५. संघ तथा प्रदेश सरकारसँगको समन्वयमा एक स्थानीय तह एक अस्पताल भन्ने अवधारणा अनुरूप यस नगरपालिकामा १५ शैयाको आधारभूत अस्पतालको लागि कार्य भैरहेको हुँदा सो आधारभूत अस्पताललाई सुविधा सम्पन्न अस्पताल सञ्चालनमा ल्याउनको लागी आवश्यक कार्य गरिनेछ ।
२६. नगरपालिकाको आफ्नै एम्बुलेन्स तथा शव वाहन संचालन गर्ने नीतिलाई कार्यान्वयनमा लगिनेछ ।
२७. नगर क्षेत्रमा रहेका उद्योगी व्यवसायीहरूले विदेशी नागरिकलाई रोजगारी दिने भएमा नेपाल सरकारबाट श्रम स्वीकृति लिई सम्बन्धित वडामा त्यस्ता व्यक्तिहरूको रजिष्ट्रेशन गराएपछि मात्र

काममा लगाउन सक्नेछन् । विदेशबाट ल्याइएका त्यस्ता व्यक्तिहरूको क्वारेन्टाइन आईसोलेसन अवधि, स्वास्थ्य जाँच र अन्य आवश्यक स्वास्थ्य सतर्कताको सम्पूर्ण खर्चहरू सम्बन्धित उद्योगी व्यवसायीबाट व्यहोर्नुपर्ने नीति लिइनेछ ।

२८. विद्यालय उमेरका बालबालिकाहरूमा दृष्टि दोषको समस्या बढिरहेको हुँदा सोको समयमा नै पहिचान गरी दृष्टि गुम्नबाट जोगाउनका लागि नगर क्षेत्रका सामुदायिक विद्यालयहरूमा अघयनरत छात्र छात्राहरूको आँखाको दृष्टि जाँच छ-छ महिनामा प्रत्येक विद्यालयमा गई विशेषज्ञ चिकित्सकको टोलीबाट परिक्षण गर्ने नीति लिइनेछ ।
२९. बालबालिकाहरूलाई स्वस्थ र सचेत बनाउन विद्यालयहरूमा स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउनुका साथै बालबालिकासँग डाक्टर कार्यक्रम मासिक रूपमा संचालन गरिनेछ ।
३०. नगरको एकिकृत स्वास्थ्य रणनीति तय गरी लागु गरिनेछ । आधुनिक चिकित्सा र आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा प्रणालीलाई प्रोत्साहन गर्दै संस्थाहरूबाट एकिकृत स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने नीति लिइनेछ । नगरपालिकामा रहेको आयुर्वेद औषधालयको क्षमता वृद्धि गर्ने योग ध्यान केन्द्रको, संचालन गर्ने र जडबुटीको प्रशोधन केन्द्र तथा प्रयोगशाला निर्माण गर्ने र जडबुटीको प्रयोगलाई उत्प्रेरणा दिने नीति लिइनेछ ।
३१. यस नगरपालिकाको स्वास्थ्य सुचाङ्का आधारमा जेष्ठ नागरिक, पूर्ण अशक्तता भएका व्यक्ति र दीर्घ रोगीहरूको हेल्थ प्रोफाइल तयार गरिनेछ । ७० वर्ष माथिका जेष्ठ नागरिक, पूर्ण अपाङ्गता भएका नागरिक तथा आमाबुवा नभएका बालबालिकाको उपचार खर्चमा नगरपालिकाबाट संचालित प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रमा निःशुल्क र नगरपालिकाले सिफारिश गरेको स्वास्थ्य संस्थामा ५० प्रतिशत देखि ७५ प्रतिशतसम्म छुट दिने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
३२. कोभिड-१९ संक्रमण नियन्त्रण, रोकथाम उपचार तथा व्यवस्थापनका लागि नगरपालिकामा स्थापना भएको कोरोना कोषमा बजेट व्यवस्थापन गरिनेछ ।
३३. कोरोना संक्रमण रोगबाट हुने स्वास्थ्य समस्यालाई रोग प्रतिरोधि क्षमता वृद्धि गर्न आयुर्वेद औषधी वितरण गर्ने पौष्टिक आहाराको कमी नहोस् भन्नलाई स्तनपाई आमालाई मातृ शिशु सुरक्षार्थ दुग्दवर्धक जडबुटी जन्य औषधी निःशुल्क वितरण गर्ने साथै जेष्ठ नागरिकहरूको स्वास्थ्य स्थितिलाई ध्यानमा राखी जेष्ठ नागरिक स्वास्थ्य सेवा प्रवर्धन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने नीति लिइनेछ ।
३४. आयुर्वेद सेवाको पहुँच नपुगेका वडाहरूमा गाउँघर क्लिनिक/शहरी क्लिनिक मानसिक तथा नसर्ने रोगको व्यवस्थापन पूर्वकर्म, पञ्चकर्म कार्यक्रमद्वारा सेवाको पहुँचमा वृद्धि गरिने नीति लिइनेछ ।

३५. नगरपालिका क्षेत्र भित्र एक घर दुई जडिबुटी वितरण गरी जडिबुटी खेती गर्न उत्प्रेरणा जगाउन विद्यालयमा मौलिक चिकित्साबाट स्वस्थ जीवन यापन गर्ने उत्प्रेरणा जगाउने, विद्यालय स्वास्थ्य शिक्षा कार्यक्रम, योगध्यान, निःशुल्क आयुर्वेद स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन गर्ने नीति लिइनेछ ।
३६. स्वास्थ्य सेवालार्इ थप प्रभावकारी र सहज बनाउन तीन तहका सरकार, सरकारी, गैर सरकारी, निजी, स्वास्थ्य संस्थाहरूसंग सहकार्य तथा लागत सहभागिताको सिद्धान्तमा आधारित रणनीति गरी पूर्वाधार निर्माण तथा स्वास्थ्य सेवा प्रवाहमा स्वास्थ्य साझेदारी नीति अवलम्बन गरिनेछ ।

शिक्षा सम्बन्धी नीति :

३७. कोरोना भाइरसको प्रकोपको कारण अन्य क्षेत्रको जस्तै नगर क्षेत्रको शैक्षिक क्यालेण्डरमा प्रभाव परेको छ । बन्दाबन्दीको अवस्थाका बीच पनि विद्यार्थी मुल्यांकन गरी कक्षा ८ को नतिजा प्रकाशित गरिएको छ । एस.ई.ई. परिक्षा कोभिड-१९ को प्रकोपका कारण सम्बन्धित विद्यालयको आन्तरिक मूल्यांकनका आधारमा नतिजा प्रकाशन गर्ने निर्णय नेपाल सरकारबाट भएको छ । हजारौंको संख्यामा स्कूल जाने उमेरका बालबालिका घरमा नै बस्न बाध्य भए । बालबालिकाको जीवन रक्षा पहिलो प्राथमिकतामा परेकोले महामारिको जोखिम न्यूनीकरण हुनासाथ प्रविधिको उपयोग र आवश्यक स्वास्थ्य सतर्कता सहित नगर क्षेत्रका विद्यालयहरू सञ्चालनमा ल्याउने नीति लिइनेछ । महामारी लामो समय सम्म हुने देखिएमा स्वास्थ्यको उचित बन्दोबस्त गर्दै थोरै कक्षा र सामाजिक दुरी राखेर भएपनि विद्यार्थीलाई शिक्षण सिकाई कृयाकलाप सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
३८. सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयहरूमा कोभिड-१९ को संक्रमणको सन्त्रास अन्त्य नभएसम्म र बालबालिकाको आवश्यक सुरक्षा प्रवन्ध राम्रो नभएसम्म शैक्षिक कृयाकलापहरू सञ्चालन गर्ने कार्य चुनौतीपूर्ण छ कोभिड १९ को संक्रमण नियन्त्रण भन्दा बाहिर गएमा विद्यार्थीहरूको शैक्षिक सत्र मिलान गर्ने गरी अनलाइन माध्यमबाट पठन पाठनलाई निरन्तरता दिने नीति लिइनेछ । सबै वैकल्पिक विधिबाट अध्यापन गराई विद्यार्थीको शैक्षिक सत्र पुरा गराउने नीति लिइनेछ ।
३९. गरिव घर परिवारका बालबालिकाहरूका लागि अनलाइन प्रविधि जडानमा स्थानीय केवल अपरेटरहरूसँग सहकार्य र समन्वय गरी स्थानीय रूपमा टि.भी मार्फत पढाउने सम्भावनाका लागी प्रयास गरिनेछ ।
४०. विश्वव्यापी रूपमा नै कोभिड-१९ को संक्रमण नियन्त्रणमा आउनासाथ वैदेशिक रोजगारीमा गएका हजारौं युवा नगर क्षेत्रमा फिर्ता हुन सक्ने अवस्था छ । आफ्नो श्रम आफ्नै नगरका लागि भन्ने नीतिलाई कार्यान्वयन गर्न नगरक्षेत्रका युवाहरूलाई लक्षित गरी रोजगारमूलक सीप विकास तालिमलाई प्रवर्धन गरिनेछ । निजी क्षेत्रको सहकार्यमा नगर क्षेत्रमा एक तालिम प्रदायक

संस्थालाई स्वीकृति प्रदान गर्ने नीति लिइनेछ । यस्तो संस्थामा यस नगर क्षेत्रका युवा तथा वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएका युवाहरूलाई लक्षित गरी स्थानीय माग र आवश्यकता बमोजिमका प्राविधिक धारका स्वरोजगार र सहज रोजगार पाउने लक्षित प्राविधिक सीप विकास कक्षाहरू सञ्चालन गर्ने नीति लिइनेछ ।

४१. नगर शिक्षा विकासका लागि सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका बीचमा शिक्षामा गुणस्तरीयता र पहुँचमा समानता स्थापित गरी विभेदपूर्ण शिक्षा प्रणालीको अन्त्य गर्न सहकार्यको कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । सबै सामुदायिक विद्यालयहरूमा प्रारम्भिक कक्षा देखि नै अंग्रेजी माध्यमबाट सुरु भएको पठन पाठनलाई माथिल्लो कक्षासम्म बृद्धि गर्दै जाने कार्यमा आगामी आर्थिक वर्षहरूमा समेत निरन्तरता दिइनेछ । नेपाल सरकारले बालबालिकाका लागि निःशुल्क खाजा कार्यक्रम उपलब्ध गराएकोमा नगरपालिकाबाट लागत साझेदारी गर्ने र दोहोरोपना हटाई यसलाई अझ बढि प्रभावकारी बनाउने नीति लिइनेछ ।
४२. नगर स्थित सामुदायिक संस्थागत तथा धार्मिक विद्यालयहरूका १ देखि ५ कक्षाका विद्यार्थीहरूलाई स्थानीय पाठ्यक्रम रमाइलो दक्षिणकालीलाई प्रविधिकरण गरी लागू गरिनेछ । इसिडि/KG कार्यक्रमका लागि इसिडी शिक्षकहरूको लागि थप श्रोत साधनको व्यवस्थापन गरिनेछ ।
४३. शैक्षिक सुधारको लागि नगर र विद्यालय स्तरीय दीर्घकालिन शैक्षिक योजना निर्माण गरी लागू गरिनेछ । शिक्षा सम्बन्धी विद्यमान कानूनमा समयानुकूल परिमार्जन गरी सोका आधारमा नियमावली तथा आवश्यकतानुसार कार्यविधि तथा निर्देशिकाहरू तयार गरी लागू गरिनेछ ।
४४. सामुदायिक विद्यालयहरूका शिक्षकहरूको क्षमता विकास गर्दै आधुनिक शिक्षा प्रणाली प्रति अभ्यस्त बनाउन क्षमता विकास तालिम, कार्यसम्पादन करार सम्झौता, नतिजामा आधारित शैक्षिक क्यालेण्डर र सिकाई एवम् अभ्यास आदान प्रदान कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । दलित तथा पिछडा वर्गका महिलाको प्राविधिक क्षेत्रको उच्च शिक्षामा पहुँच बृद्धिका लागि नगरपालिकाबाट निश्चित प्रतिशत रकम सहयोग गर्ने नीति लिइनेछ । यस्तो सहयोग आगामी आ.व.मा गरिव तथा विपन्न वर्गमा थप विस्तार गर्दै लगिनेछ ।
४५. प्रत्येक सामुदायिक विद्यालयहरूमा सफा शौचालय तथा खानेपानीको व्यवस्थापनका लागि पूर्वाधार निर्माणलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।
४६. नगर क्षेत्रका युवाहरूलाई लक्षित गरी स्वरोजगार, आत्मनिर्भर, स्वावलम्बी र चरित्रवान बनाउन युवा उद्यमी प्रोत्साहन कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।

४७. नगर क्षेत्रमा रहेका खुला, सार्वजनिक पर्ती तथा नदी किनार आसपासका क्षेत्रहरूको पहिचान गरी त्यस्ता क्षेत्रहरूमा खेलकूद, मैदान, बालउद्यान, फुटसल जस्ता पूर्वाधारको निर्माण एवम् सञ्चालन सार्वजनिक नीजि साझेदारीमा व्यवस्थापन गर्ने नीति लिइनेछ । ती क्षेत्रहरूमा योग साधना, व्यायामका अतिरिक्त शारीरिक तथा मानसिक अवस्था राख्ने बहु आयामिक क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ । उपयुक्त खुला तथा सार्वजनिक क्षेत्रको पहिचान गरी नगरस्तरीय रङ्गशाला निर्माण गर्ने नीति लिइनेछ । स्थानीय स्तरमा नगर प्रमुख (मेयर कप) कप तथा अन्य खेलकुद प्रतियोगिताहरू आयोजना गर्ने नीति लिइनेछ ।
४८. प्रदेश सरकारसंगको सहकार्यमा सञ्चालित एक विद्यालय एक नर्सको व्यवस्थालाई हरेक विद्यालयमा पुर्याउने नीति लिइनेछ । विद्यालयहरूमा महिला विद्यार्थिहरूको लागि स्यानिटरी प्याडमा साथै Pad Disposal Machine को समेत व्यवस्थापन गर्ने नीति लिइनेछ ।
४९. शैक्षिक गुणस्तर सुधारका लागि निरन्तर कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ । सामुदायिक विद्यालयहरूको अनुगमन गर्ने कार्यलाई थप प्रभावकारी बनाईनेछ ।
५०. सिमित विद्यार्थी भएका विद्यालयहरूलाई छिमेकी विद्यालयसँग सहकार्य गरी विद्यालय तथा शिक्षक मिलानको व्यवस्था गरिनेछ ।
५१. वैकल्पिक विद्यालयको रूपमा स्थापना भएका खुल्ला विद्यालय, महिला विद्यालयको व्यवस्थापनका लागि आर्थिक सहयोग गर्ने नीति लिइनेछ ।
५२. शिखरापुर सामुदायिक क्याम्पसलाई स्नातक तहसम्मको, फर्पिङ्ग मा.वि.लाई इन्जिनियरिङमा डिप्लोमा तहसम्मको अध्ययन अध्यापन गराउने शैक्षिक संस्था बनाउनका लागि संघ तथा प्रदेशसँग समन्वय गरिनेछ । त्यसै गरी बाली विज्ञापनमा डिप्लोमा पढाउनका लागि कामधेनु मा.वि.लाई कृषि प्राविधिक विद्यालय र अरुणोदय मा.वि.लाई विज्ञान प्रयोगशालाको केन्द्रको रूपमा विकास गर्ने नीति लिईनेछ ।
५३. चार वर्षे स्नातक तहको अध्ययनमा ५ जना नगरवासी छोरी बुहारीहरूलाई उपमेयर छात्रवृत्ति प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
५४. विद्यावारिधि (PhD) गर्ने नगरवासीलाई नगरपालिकाबाट सम्मान स्वरूप छात्रवृत्ति दिने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
५५. विद्यालय र जनप्रतिनिधिहरू बिचको सम्बन्धलाई थप सुमधुर तुल्याई विद्यालयको व्यवस्थापनमा थप सुधार गर्ने उद्देश्यले "विद्यालयमा जनप्रतिनिधि" कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

५६. विद्यालयको वातावरण सुधार गर्ने र भए गरेका विकास निर्माणलाई दिगो बनाउने दीर्घकालिन लक्ष्यका साथ "हरित विद्यालय" कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिने निति लिईनेछ ।
५७. विद्यालयमा खेलको माध्यमद्वारा अनुशासन कायम गरी बालबालिकाहरूको चौतर्फी विकासको लागि मेयर-कप प्रतियोगिता, राष्ट्रपति रनिडसिल्ड प्रतियोगिता जस्ता खेलकुद प्रतियोगिताहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
५८. बालबालिकाहरूको अन्तर्निहित प्रतिभाको विकासको लागि प्रतिभाको पहिचान गरी पुरस्कृत गर्ने कार्यलाई अगाडी बढाइनेछ ।
५९. सबै सामुदायिक विद्यालयहरूमा अध्ययनरत छात्राहरूका लागि निःशुल्क स्यानेटरी प्याड वितरण गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
६०. सामुदायिक विद्यालयहरूमा विद्यार्थीहरूको आवश्यकता अनुरूप यातायातको व्यवस्था गरिनेछ ।
६१. अनौपचारिक शिक्षालाई बढावा दिंदै आवश्यकता अनुसार सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरू स्थापना गरी अगाडी बढाइनेछ ।

लैङ्गिक समानता, व्यक्तिगत घटना दर्ता, सामाजिक सुरक्षा तथा समावेशीकरण सम्बन्धी नीति:

६२. जेष्ठ नागरिक लक्षित कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाई नगरपालिकाका सम्पूर्ण जेष्ठ नागरिकहरूलाई न्यानो कपडा वितरण गरिनेछ ।
६३. नगरपालिका भित्र अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सहज जीवनयापनका लागि स्वास्थ्य उपचार र सहायक सामग्रीहरूको व्यवस्थापन गर्न नगरपालिकासंग सहकार्य गरिनेछ ।
६४. नगरपालिका भित्रका बालबालिका तथा किशोर-किशोरीहरूलाई सबै प्रकारको हिंसा, दुर्व्यवहार र शोषणबाट मुक्त गराउँदै उनिहरूको हक-अधिकार प्रयोग गर्न योग्य र समक्ष बनाईने छ र नगरलाई बालश्रम मुक्त क्षेत्र बनाईने छ ।
६५. लैङ्गिक विभेदको अन्त्य गर्दै पछाडी परेका आदिवासी, जनजाती, दलित, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्प संख्यकको आर्थिक समृद्धि र दिगो विकासका लागि समान अग्रसरता स्रोत साधन अवसर र लाभमा महिलाको समान पहुँच स्थापित गर्न सक्ने लक्षित कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
६६. एकल महिलाहरूलाई लक्षित गरी सुरक्षित कोषको स्थापना गर्नुका साथै आय-आर्जन गर्न विविध कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

६७. आमा-बुवा नभएका बालबालिकाहरूको पठनपाठनको लागि छात्रवृत्तिको व्यवस्था गरिने तथा जीवनयापनको लागि आवश्यक सामग्री र संरक्षण गर्न सामुदायिक संघ संस्थासँग सहकार्य गरिनेछ।
६८. आमाबुवा विहिन बालबालिका, एकल महिला तथा अपाङ्गता भएका नगरवासीहरूलाई थप ग्राह्यता दिई स्वास्थ्य बीमा गर्ने नीति लिइनेछ।
६९. महिलाको क्षमता वृद्धिको लागि समूह समितिहरू गठन गरी सीपमूलक र चेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गरिनेछ।
७०. महिला सहकारीहरू बीच अन्तर्क्रिया गरी सफल अभ्यासहरूको आदान प्रदान गरिनेछ।
७१. दक्षिणकाली नगरपालिकाका सम्पूर्ण अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको घर-घरमा गई फर्म संकलन, स्थलगत निरीक्षण गरी अपाङ्गता परिचयपत्र बनाई वितरण गरिनेछ।
७२. महिलाहरूको कानूनी अधिकार सुरक्षित गर्न सचेतनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ।
७३. लैङ्गिक हिंसा विरुद्धका कार्यक्रमहरूलाई प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गरिनेछ।
७४. महिला संस्थामा आवद्ध भएका महिला सदस्यहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ।
७५. दक्षिणकाली नगरपालिकाका सम्पूर्ण जेष्ठ नागरिकहरूको निवेदन लिई जेष्ठ नागरिक परिचयपत्र बनाईनेछ।
७६. सामाजिक सुरक्षा तथा व्यक्तिगत घटना दर्ता प्रणाली सुदृढीकरण आयोजना २०७६ लाई कार्यान्वयन गर्नका लागि तथा कार्यक्रमलाई थप प्रभावकारी आधुनिक र जनताको पहुँच तथा सहभागितालाई सुनिश्चित गर्न प्रणालीगत सुधारका साथै जवाफदेहिता बढाउने र योग्य लाभग्राहिहरूको पहुँचका लागि लक्षित समुदायमा विभिन्न सञ्चार माध्यमबाट प्रचार प्रसार कार्यक्रमहरू समेत कार्यान्वयन गरिनेछ।
७७. घटना दर्ता तथा सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमलाई यस नगरपालिका भित्र पूर्ण अनलाईन प्रणालीमा लैजाने र नेपाल सरकारको अन्तराष्ट्रिय प्रतिवद्धता अनुसार सन् २०२४ सम्म व्यक्तिगत घटना दर्ता शत प्रतिशत पुऱ्याउन वडा स्तरमा व्यापक रूपमा दर्ता शिविर सञ्चालन गरिनेछ।
७८. सूचना तथा प्रविधिको अधिकतम प्रयोग गरी अभियान सञ्चालन गर्ने र नगरवासीहरूको गुनासो सुनुवाई गर्न वडा र नगर स्तरीय गुनासो सुनुवाई समितिको निरन्तर बैठक बसी गुनासो फछ्यौँट गरी सम्बन्धित व्यक्तिलाई जानकारी दिने र नभए सम्बन्धित निकायमा पठाउने व्यवस्था गरिनेछ।

७९. नेपाल सरकार र बागमती प्रदेश सरकारले सामाजिक सुरक्षा र जेष्ठ नागरिक लक्षित विशेष कार्यक्रमलाई उच्च महत्व प्रदान गरेकोछ। राज्यबाट सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम अन्तर्गत जेष्ठ नागरिक, जेष्ठ एकल महिला, दलित बालबालिका, अपाङ्गता भएका व्यक्तिले प्राप्त गर्ने मासिक सुविधा बैंकको खाता मार्फत उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाइनेछ।
८०. घटना दर्ता तथा सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धमा विभागले उपलब्ध गराएको तालिम खाका बमोजिम नगरपालिका र वडा कार्यालयका कर्मचारीहरूलाई तालिम तथा जनप्रतिनिधिहरूको लागि अभिमूखिकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

धर्म संस्कृति सम्बन्धी नीति:

८१. दक्षिणकाली नगर क्षेत्र जैविक विविधताको प्रचुरताले सुरक्षित र मनोरम, आकर्षित पर्यटकीय गन्तव्य बन्ने संभावना रहेको छ। धार्मिक धरोहरहरूमा दक्षिणकाली माताको मन्दिर, शेषनारायण मन्दिर, बज्रयोगिनी, गोपालेश्वर महादेव, गोरखनाथ, पद्मसंभव गुफा, पचली भैरव लगायत थुप्रै मठमन्दिर, गुम्बाहरूका साथै हरिशंकर जात्रा मनाइने यस नगर धार्मिक दृष्टिकोणले पनि त्यति नै प्रख्यात रहेको छ। उषा मैयाको दरवार, वाणासुरको दरवार, तेत्तीस कोटी देवीदेवताको वासस्थान, झम्केश्वरी मन्दिर, भिमसेन मन्दिर, चौकोटदेवी, दक्षिण गोदावारी, दक्षिण मनकामना, कटवाल दह, ग्रिनतारा लगायतका धार्मिक एवं तिर्थस्थल, चम्पादेवी जस्ता नगरपालिकाको धरोहरको रूपमा रहेका छन्। यस्ता धार्मिक सम्पदाको जीर्णोद्धार एवं मर्मत र भू-दृश्यमा पर्यटन सेवा प्रवर्द्धन गर्न धार्मिक, साँस्कृतिक एवं प्राकृतिक सम्पदाको संरक्षण गरिनेछ।
८२. विभिन्न जात, जाति, समुदाय, धर्म संस्कृतिका जात्रा, गुठी, पर्व, मूल्य एवम् मान्यताको सम्बर्द्धन गर्न स्थानीय जात्रा पर्वहरूलाई प्रोत्साहन गर्ने नीति लिइनेछ। स्थानीय मलामी गुठीहरूलाई व्यवस्थित बनाउनको लागि आवश्यक कदम चालिनेछ।
८३. स्थानीय आदिवासी जनजातीहरूको आफ्नो भाषा, धर्म, संस्कृतिलाई संरक्षण र संवर्द्धन गर्न आवश्यक प्रशिक्षण एवं कार्यक्रम संचालन गरिनेछ। लोपोन्मुख समुदायलाई संरक्षण र व्यवस्थापन गरिनेछ।
८४. कोभिड १९ को कारणले स्थानीय जात्रा तथा पर्व मनाउन अष्टेरो परिस्थिती आइपरेकोले स्थानीय जात्रा तथा पर्वहरूको जगेर्ना तथा सम्बर्द्धन गर्न स्यानिटाइजर, मास्क तथा सामाजिक दूरी कायम राखी सिमित व्यक्तिहरूको सहभागीतामा भाइरस संक्रमण नफैलने गरी जात्रा तथा पर्वहरू संचालन गरी संस्कार संस्कृति जगेर्नाका लागि आवश्यक व्यवस्थापन गरिनेछ।
८५. शिखरापुरी नगरीलाई सम्पदा वस्तीको रूपमा विकसित गर्ने साथै ऐतिहासिक सम्पदाहरूलाई पुरातात्विक रूपमा विकसित गर्न पुरातत्व विभागसँग समेत सहकार्य गरी कार्य गरिनेछ।

कृषि तथा पशुपंक्षी विकास सम्बन्धी नीति:

८६. बन्दावन्दीको अवस्थाले दक्षिणकाली नगर क्षेत्रको कृषि प्रणाली र पशुपंक्षीको व्यवसायिक क्रियाकलापमा नकारात्मक असर परेको छ । आगामी दिनहरूमा स्थानीय रोजगारीको अवस्थाको सुनिश्चितता प्रदान गर्दै कृषकहरूको उत्पादनलाई आम उपभोक्तासम्मको सहज पहुँच स्थापित गर्ने र कृषकहरूलाई फलफूल उत्पादनमा प्रोत्साहन गर्न र रोजगारीको सिर्जना गर्नका लागि फलफूल प्रशोधनको लागि घरेलु उद्योग स्थापना गर्ने नीति लिइनेछ । वास्तविक कृषकको पहिचान गरी कृषक परिचय पत्र वितरण गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
८७. हाल अत्याधिक मात्रामा रासायनिक मलको प्रयोगले यस नगरपालिकाको कृषि योग्य जमिनमा माटोको उर्वराशक्ति हास भैरहेकोले वातावरणमैत्री स्थानीय श्रोत साधन नै प्रयोग गरी माटोको उर्वराशक्ति बढाउन प्राङ्गारिक मल उत्पादन गर्न कृषकहरूलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
८८. नगरपालिकाले कृषि तथा पशुपंक्षी तर्फका कार्यक्रमहरू संचालन गर्दा एकरूपता हुन जरूरी हुने हुँदा कार्यान्वयनमा एकरूपता तथा प्रभावकारिता ल्याउन कार्यक्रमको प्राविधिक र आर्थिक मापदण्डका लागि कृषि नीति एवम् कार्यविधि तयार गरी लागू गरिने नीति लिइनेछ ।
८९. बढ्दो सहरीकरणसँगै नगर क्षेत्रमा विस्थापित हुन थालेको पशुपालन, कृषि प्रणालीको निरन्तरताका साथै कृषि भूमिको संरक्षण गर्न यसको विकास र विस्तारका लागि आधुनिकीकरण गर्ने र यसैका माध्यमबाट जनताको लागि आय आर्जनका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरी व्यवसायीकरण गर्ने नीति लिइनेछ । विदेशबाट ज्ञान, सीप सहित स्वदेश फर्किएका युवाहरूलाई लक्षित गरी स्थानीय कृषि प्रणालीलाई अझ बढि उत्पादनमूलक बनाइनेछ ।
९०. कृषि उत्पादनलाई आधुनिकीकरण गर्न उन्नत जातको बीउ विजन, कृषि औजार र सामग्रीहरू कृषक तथा कृषक समूहहरूलाई लागत सोझैदारीमा वितरण गरी कृषि क्षेत्रको उत्पादन तथा उत्पादकत्व बृद्धि गरिनेछ । व्यावसायिक खेती गर्ने लगायत कृषकलाई कृषि तथा पशुपंक्षी बीमा गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ ।
९१. पशुजन्य उत्पादनमा जोड दिँदै किसानलाई उन्नत पशु स्वास्थ्य सेवा निःशुल्क तथा लागत सोझैदारीमा सेवा दिई दुग्ध र मासु उत्पादनमा थप लगानी गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ । पशु पंक्षी पालनमा किसानलाई पशु बीमा गर्न प्रोत्साहन गर्ने नीति लिइनेछ । आधुनिक पशु वधशाला तथा पशु स्वास्थ्य सम्बन्धी पूर्वाधारहरू निर्माणमा जोड दिइनेछ ।
९२. बजारमा उच्च माग भएका र तत्काल बिक्री वितरण गरी आय आर्जन गर्न सकिने नगदेबालीमा कृषकको प्राथमिकता र आर्कषण बृद्धि गर्न तालीम, समूह खेती, अध्ययन अवलोकन भ्रमण र

अनुसन्धान गर्न थप लगानी गर्ने नीति लिइनेछ । अनुदानको सदुपयोगका लागि उत्पादनमा आधारित अनुदानको व्यवस्था गर्ने नीति लिइनेछ ।

९३. परम्परागत रूपमा पशुपंक्षी पालन गर्दै आएका कृषक तथा कृषक समूहहरूलाई लक्षित गरी नश्व सुधार तथा आहार व्यवस्थापन कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । पशुपंक्षी व्यवसायलाई विविधीकरण गर्दै आयमूलक पेशाको रूपमा स्थापित गर्न उत्कृष्ट कृषक सम्मान कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
९४. कृषि पेशामा युवाहरूलाई आर्कषण बृद्धि गर्न युवा स्वःरोजगार लक्षित कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ जसका लागि आवश्यकता अनुसार बैंकहरू मार्फत सहूलियत दरमा ऋण उपलब्ध गरिनेछ ।
९५. घुम्ती शिविरमार्फत माटो तथा गोबर परीक्षण कार्यक्रम सञ्चालन गर्दै कृषि तथा पशुपंक्षी पालन क्षेत्रको उत्पादन बृद्धि गरिनेछ । व्यवसायिक पशुपंक्षी फार्महरू वातावरण तथा प्रविधि मैत्री बनाउन मापदण्ड तयार गरी लागू गरिनेछ ।
९६. नगर क्षेत्रमा उत्पादन गर्न सकिने उर्वर जमिनलाई बाँझो राख्न पाइने छैन । यस्ता क्षेत्रहरूमा समूह खेती प्रणाली गर्न चाहने कृषक समूहलाई नगरपालिकाबाट सिचाई प्रणाली र कृषि औजार उपकरणमा अनुदान दिने नीति लिइनेछ । कृषि योग्य जग्गाहरूमा सहज पहुँचका लागि क्रमशः गोरेटो बाटोको निर्माण गर्ने नीति लिइनेछ ।
९७. जमिन बाँझो राखेमा त्यस्ता जग्गा धनीलाई जरिवाना गरिनेछ । नगरपालिका क्षेत्रमा रहेका खेतीयोग्य जमिनमा सिचाई सुविधा बृद्धि गरी कृषि उत्पादनमा बृद्धि गर्न कृषि पूर्वाधार विकासमा लागत साझेदारी गर्ने नीति लिइनेछ ।
९८. वन क्षेत्र आसपासका कृषकको कृषि उपज वन्यजन्तुले क्षति गर्दै आएका छन् । यस्ता क्षेत्रमा वन्यजन्तुबाट हुने क्षति न्यूनीकरण गर्न बार बन्देजको व्यवस्थाका साथै वन्यजन्तुबाट क्षति नहुने खेती प्रविधि तथा अन्य उपयुक्त फलफुल खेतीलाई प्रोत्साहन गर्न संघ र बागमती प्रदेश सरकारका विषयगत मन्त्रालयहरू एवम् विभागहरू र निर्देशनालयहरूसँग सहकार्य गर्ने नीति लिइनेछ ।
९९. स्थानीय किसानहरूको बीचमा स्वस्थ प्रतिस्पर्धात्मक वातावरणको सिर्जना गर्दै नगर क्षेत्रको कृषि प्रणालीलाई सुदृढ र दिगो बनाउन कृषि मेला प्रदर्शनीको आयोजना गरिनेछ । उक्त कृषि मेला प्रदर्शनीमा स्थानीय उत्पादनको प्रदर्शनी, विक्री वितरण, तालीम, अनुभव आदान प्रदान र कृषक क्षमता विकास कार्यक्रम एकसाथ आयोजना गरिनेछ भने उत्कृष्ट स्थानीय कृषक वा कृषक समूहलाई पुरस्कृत गरिनेछ ।

१००. नगर क्षेत्रमा कौशी खेतीको संभावनाको अध्ययन गरिनेछ भने कौशी खेतीका लागि सीप, प्रविधि, प्रक्रिया र विधिको बारेमा समूह निर्माण गरी कार्य गर्ने नीति लिइनेछ ।
१०१. कृषकको उत्पादनलाई सुरक्षित र बजारसम्म पुग्ने सहज पहुँच स्थापित गर्न विभिन्न कृषि सम्बन्धी समूहसँग सहकार्य गरिनेछ । कृषि उपज भण्डारण र बजारीकरणका लागि नगरपालिकाको तर्फबाट विशेष पहल गरिनेछ । नगरपालिका स्थित केही पायक पर्ने स्थानहरूमा कृषि उपज संकलन केन्द्र तथा चिस्यान केन्द्र स्थापनाका लागि पहल गरिनेछ ।
१०२. नगर क्षेत्रमा भएका भूस्याहा कुकुर नियन्त्रण गर्न वन्ध्याकरण शिविर सञ्चालन गरिनेछ । छाडा पशुहरू नियन्त्रण र घरपालुवा पशुहरू वेवारिसे छाड्ने व्यक्तिको पहिचान गरी जरिवाना गरिनेछ ।
१०३. वित्तीय संस्था तथा सहकारीहरूसँग समन्वय गरी सहूलियतपूर्ण ऋण, कोरोनाको कारण हर्जाना छुट, ब्याज छुट तथा एक सहकारी एक उत्पादन केन्द्रित सहयोगका लागि पहल गरिनेछ ।
१०४. संघीय सरकारको नीति अनुसार व्यावसायिक प्रयोजनका लागि जंगली पशुपंक्षीको फार्म खोल्न प्रोत्साहन गर्ने नीति लिइनेछ ।
१०५. यस नगरपालिकामा पशुपंछी पालनका लागि निकै सम्भाव्यता रहेको हुँदा आर्थिक बिकास र समृद्धीका लागि पशुपंछीव्यावसायिक फार्महरू, मासु पसल डेरी तथा एग्रोभेटहरूको तथ्याङ्क अध्यावधिक गरिनेछ ।
१०६. पशु सेवा शाखाको पहुँच बाट टाढा भएका वडाहरूमा पशु स्वास्थ्य शिविर संचालन गरी आन्तरिक तथा बाह्य परजिवी नियन्त्रण गर्ने, अन्य रोगहरूको उपचार तथा कृषकहरूलाई आवश्यक परामर्श दिने व्यवस्था गरिनेछ । आकस्मिक रूपमा विभिन्न प्रकारका पशुजन्य महामारी रोगहरूलाई नियन्त्रण गर्ने कार्य गरिनेछ ।
१०७. दुध, मासु र फूलमा आत्म निर्भर नगर बनाउनका लागि कृषकहरूलाई गुणस्तरिय उत्पादन सम्बन्धि तालिम तथा क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
१०८. व्यवसायिक पशुपंछी फार्म, मासु पसल, दुग्ध डेरी तथा एग्रोभेटहरूको प्रभावकारिता जाँच गर्नका लागि नियमित रूपमा अनुगमन गरिने छ ।
१०९. पशु जन्य उत्पादनलाई बृद्धि गर्नका लागि ४ - ४ महिनामा आन्तरिक परजिवी विरुद्धको औषधी खुवाउने कार्यक्रम गरिनेछ । विभिन्न सरुवा रोगहरूको कारणले पशुधनको क्षतीलाई कम गर्न नियमित रूपमा खोप लगाउने व्यवस्था गरिनेछ ।
११०. सुख्खा समयमा हुने घाँसको कमीलाई पुर्ती गर्न हिँउदे र बहु वर्षे घाँसको बिउ तथा बिरुवा निशुल्क बितरण गरिनेछ ।

१११. पशुबाट मानिसमा र मानिसबाट पशुमा सर्ने जुनोसिस रोग सम्बन्धी सचेतनाका लागि सरोकारवालाहरुसँगको अन्तरकृया कार्यक्रम गरिनेछ ।
११२. माछापालन प्रति कृषकरुलाई आकर्षित गराउन डेमो फार्म अनुदानमा संचालन गरिनेछ ।
११३. जडिबुटी खेती तर्फ कृषकको आकर्षण बढाउनका लागि सहयोग गर्ने नीति लिईनेछ ।

सहकारी सम्बन्धी नीति:

११४. नगर क्षेत्रको आर्थिक र सामाजिक रुपान्तरणका लागि गुणात्मक एवम् दिगो सहकारिता अभिवृद्धि गर्न नगर क्षेत्रका सहकारी र वित्तीय क्षेत्रलाई परिचालन गरिनेछ ।
११५. गरीब, विपन्न वर्गका सदस्यहरुको संलग्नतामा सञ्चालन हुने उत्पादन र लगानीमा आम नागरिकको पहुँच स्थापित गर्न नगरपालिका र सहकारी संस्था बीच साझेदारी कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
११६. एक सहकारी एक उत्पादनको नीति अवलम्बन गरिनेछ । नगरपालिका र सहकारी बीचको सहकार्यमा विभिन्न सीपमूलक तथा उत्पादनमूलक कार्यहरु अगाडी बढाई रोजगारीको सृजना गरिनेछ ।
११७. कृषिमा आधुनिकीकरण र व्यवसायीकरण गर्न साना किसानलाई सहभागी गराई सहकारीको माध्यमबाट सामूहिक खेती, तरकारी खेती, विउविजन वृद्धि, फलफूल खेती एवं कृषि उपजको बजार व्यवस्थापन गरिनेछ ।
११८. सहकारी क्षेत्रको क्षमता अभिवृद्धिका लागि सहकारी शिक्षा, नेतृत्व विकास र कार्यालय व्यवस्थापन तालीम सञ्चालन गरिनेछ ।
११९. समस्याग्रस्त सहकारीहरुको पहिचान गरी सहकारी क्षेत्रको प्रभावकारी नियमन तथा अनुगमन गर्ने र प्रतिवेदन लिने प्रणालीको विकास गरिनेछ । सहकारी तथा गरिबी सम्बन्धी व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (COPOMIS) को प्रभावकारी व्यवस्थापन गरी सहकारी संस्थाहरुको सूचना व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य गरिनेछ ।
१२०. कोभिड १९ का कारण समस्यामा परेका सहकारीको पुनरजीवन, उत्थान र सञ्चालनका लागि विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

पर्यटन सम्बन्धी नीति:

१२१. दक्षिणकाली नगर क्षेत्रको पर्यटन विकासका लागि पर्यटन गुरुयोजना बनाई व्यवस्थापन योजना तयार गरिनेछ । त्यसको प्रवर्द्धनको लागि स्थानीय, राष्ट्रिय एवं अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा प्रचार प्रसार गरिनेछ ।
१२२. दक्षिणकाली नगरपालिकाको वडा नं. १, ४, ५, ६, ८, ९ बोसन, चम्पादेवी, बाणाशसुर डाँडा, भूण्डोल, डाँडीखेल, चौकोटदेवी, जातिपोखरी तथा अन्य स्थान दृष्यावलोकन गर्न पर्यटकीय पदमार्गलाई व्यवस्थित गरी अगाडि बढाइनेछ । बोसन डाँडामा भ्यू टावर र पुरानो दक्षिणकाली हुँदै भूण्डोल जानेसम्मको गोरेटो बाटोसँगै साइकल स्टन्ट रुट बनाउने कार्यलाई अघि बढाइनेछ ।
१२३. कोभिड १९ को प्रकोप सामान्य हुनासाथ मनोरञ्जात्मक, फुर्सदको उपयोग गर्ने, साहासिक खेल, पदमार्ग, आराम क्षेत्र लगायत मानव निर्मित पर्यटकीय बस्तु एवम् संरचना विकासमा निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गरी पर्यटकीय क्रियाकलाप प्रवर्द्धनबाट वढी लाभ लिन सकिने क्षेत्रको रूपमा दक्षिणकाली नगर क्षेत्रको विकास गर्ने नीति लिइनेछ । कोभिड १९ को प्रकोपका कारण पर्यटन व्यवसायमा परेको क्षति न्यूनीकरण गर्न कर छुट र सहूलिय दिने नीति लिइनेछ ।
१२४. वाह्य लगानीकर्ताहरूलाई पर्यटकीय स्थलहरूमा लगानी गर्नका लागि प्रोत्साहित गरिनेछ । Cable Car, Rock climbing, Wire cycling, Bunzy jumping, Hiking, Home stay आदी क्षेत्रहरूलाई व्यवस्थापन गरी पर्यटकलाई आकर्षित गर्ने । स्थानीय कला, संस्कृति, पहिचान र विशेषता सहित संचालनमा आएका होमस्टेको उचित व्यवस्थापनमा जोड दिइनेछ । नगरपालिका स्थित जातिपोखरी, भूण्डोल जस्ता क्षेत्रलाई पर्यटकीय स्थलको रूपमा विकास गर्ने । दक्षिणकाली नगरपालिकालाई धार्मिक पर्यटनका साथै पर्या तथा कृषि पर्यटनको क्षेत्रको रूपमा विकास गरिनेछ ।
१२५. दक्षिणकाली वडा नं. ८ भण्डारखर्क बतासेटोल देखि गोदावरी नगरपालिका वडा नं. ७ बाबियो गाउँ झोलुङ्गे पुल निर्माण गर्न सम्बन्धित पक्षसँग सहकार्य गरिनेछ ।
१२६. दक्षिणकाली नगरपालिका भित्रको पर्यटकीय स्थलहरूको अभिलेखांकन तथा श्रव्यदृश्य सामग्री निर्माणका लागि द.न.पा. भित्र video competition गर्नुका साथै पुरस्कारको व्यवस्था पनि गरिनेछ ।

उद्योग तथा व्यवसाय सम्बन्धी नीति:

१२७. कोभिड १९ का कारण नियमित सञ्चालन तथा व्यवस्थापन हुन नसकेका उद्योग, व्यापार, व्यवसाय, सहकारी तथा कृषि क्षेत्रमा कर छुट तथा सहूलियतको व्यवस्था गर्न नीतिगत प्रवन्ध गरिनेछ । यस्तो छुट सुविधा र सहूलियत आर्थिक वर्ष २०७७/७८ मा नगरपालिकामा दर्ता वा सूचीकृत भई समयमा नै कर दायित्व भुक्तानी र नवीकरण भएको हकमा मात्र लागू गरिनेछ ।
१२८. यस नगरपालिकाद्वारा शुरुवात गरिएको दक्षिणकाली मिनि गार्मेन्टलाई लघु घरेलु उद्योगको रूपमा तथा कोसेली घरलाई स्थानीय महिलाद्वारा गठितदक्षिणकाली स्वावलम्बी महिला समूहबाट व्यवस्थापन तथा संचालन गरिनेछ । मिनि गार्मेन्टबाट उत्पादन भएको कपडाको झोलालाई नगरवासीको प्रत्येक घरमा निःशुल्क पुऱ्याउने वातावरण गरी प्लाष्टिक मुक्त नगर बनाउने कार्यमा प्रोत्साहन गरिनेछ ।
१२९. स्थानीय युवाहरूको समूहबाट स्थानीय वस्तुहरूको उत्पादन तथा प्रशोधन गरी बजारीकरण गर्ने व्यवस्थाका लागि पहल गरिनेछ । स्थानीय परम्परागत सीपलाई प्रोत्साहन गर्दै स्थानीय उत्पादनमा जोड दिइनेछ ।
१३०. नगर क्षेत्रका सबै घरेलु तथा साना उद्योगलाई नगरपालिकाको दायरामा ल्याउने, कृषि उपजसंग सम्बन्धित उद्योगलाई प्रोत्साहन गर्ने, रोजगारी उपलब्ध गराउने उद्योगहरूलाई सहूलियत दिने, उद्योग व्यवसाय दर्ता तथा नवीकरणमा छुटको व्यवस्था गर्ने, बैदेशिक रोजगारबाट फर्केर उद्यम गर्न चाहने नागरिकहरूलाई सहूलियत ऋणको लागि वित्तीय संस्थाहरूसँग समन्वय गर्ने नीति लिइनेछ ।
१३१. नगरपालिकाका युवा वर्गलाई लक्षित गरी विभिन्न छोटो तथा मध्यम अवधिको तालिमहरू समेत सञ्चालन गरी लघु उद्यम विकासमा सहजिकरण गरिनेछ । त्यसैगरी यस नगरपालिकाबाट उद्यम विकास लक्षित योजना तथा कार्यक्रमहरूको उचित व्यवस्थापनका लागि उद्यम विकास समिति मार्फत संचालन गरिनेछ ।
१३२. नगरपालिका क्षेत्र भित्र दर्ता हुन आउने उद्योग व्यवसायलाई नगरपालिकामा रहेको उद्योग वाणिज्य संघसँग आवश्यक समन्वय गरी दर्ता प्रकृया अगाडी बढाइनेछ । बजार अनुगमन र व्यवसाय दर्तालाई अभियानको रूपमा अगाडि बढाइनेछ ।

रोजगार तथा सीप विकास सम्बन्धी नीति:

१३३. कोभिड १९ को प्रकोपले रोजगारी गुमाएका घर परिवारलाई लक्षित गरी नगरपालिकाबाट पुनर्स्थापनाका लागि खाद्यान्न लगायत राहतका विभिन्न कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

१३४. दैनिक ज्याला मजदुरी गरी घर परिवारको गुजारा गर्ने वर्गका परिवारलाई लक्षित गरी वडागत रुपमा नै रोजगार तथा सीप विकास कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । यस्तो कार्यक्रमको सञ्चालन तथा ब्यवस्थापन वडागत रुपमा नगर कार्यपालिकाको बैठकको निर्णयानुसार गर्ने गराउने ब्यवस्था मिलाइनेछ ।
१३५. नगर कार्यपालिकामा रहेको रोजगार सूचना केन्द्रले नगर क्षेत्रका बेरोजगार ब्यक्तिहरुको लगत संकलन गरी नगर क्षेत्रमा हुने विकास निर्माणका कार्य, व्यक्ति तथा समुदायका लागि आवश्यक श्रम शक्ति उपलब्ध गराउने माध्यमको रुपमा कार्य गर्ने नीति लिइनेछ । प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रमलाई सशक्त रुपमा सञ्चालन गर्न सचेतना, प्रचारलाई अझ प्रभावकारी बनाइनेछ ।
१३६. प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रमका लागि संघ सरकारबाट प्राप्त हुने सशर्त अनुदानमा नगरपालिकाको तर्फबाट समेत लागत साझेदारी गरी पूर्वाधार निर्माण तथा मर्मत संभारका कामहरु गरिनेछ ।
१३७. रोजगार कार्यक्रम सञ्चालनका क्रममा बेरोजगारहरुको सीप तथा क्षमता अभिवृद्धि गर्नका लागी कार्यस्थलमा आधारित तथा मागका आधारमा छोटो अवधिका विभिन्न सीप विकास तालिम कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।

विपद् जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धी नीति:

१३८. संवैधानिक प्रत्याभूति, विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय नीति, २०७५, विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४, विपद् जोखिम राष्ट्रिय कार्ययोजना, २०१८-२०३० लगायतका नीतिगत तथा कानूनी व्यवस्थाको कार्यान्वयन गरिनेछ ।
१३९. नगरपालिकामा रहेको नगरस्तरीय विपद् व्यवस्थापन कोषमा रकम विनियोजन गरी आइपरेका विपदहरुलाई सम्बोधन गरिने नीतिलाई निरन्तरता दिई आवश्यकता अनुसार विपद् व्यवस्थापनमा परिचालन गरिनेछ ।
१४०. वडास्तरमा रहेको विपद् व्यवस्थापन उपसमितिलाई थप क्रियाशिल बनाउँदै प्रभावितको पहिचान तथा राहत वितरण गर्ने कार्यमा परिचालन गरिनेछ ।
१४१. विपद्को कारण निमुखा, विपन्न तथा सामाजिक रुपमा कमजोर वर्गलाई पर्न गएको क्षतिलाई आंकलन गरी आर्थिक सहायता वितरण गरिनेछ । तत्काल प्रति कार्य गर्नुपर्ने अवस्थालाई ध्यानमा राखी विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा पुनस्थापनाका लागि बसाई सराई गराउने, अस्थायी आवासको व्यवस्था मिलाउने, जोखिम क्षेत्र पहिचान गर्ने, त्रिपाल लगायतका विपद व्यवस्थापनको लागि आवश्यक सामग्री तयारी हालतमा राख्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१४२. विपदका विभिन्न स्वरूपलाई मध्यनजर गर्दै विपदमा गरिने कामका लागि विपद जोखिम सम्बन्धी कार्यविधि र सो अनुसार मापदण्ड बनाइनेछ ।
१४३. रोग, आगलागी, बाढी पहिरो, खानीबाट हुने क्षति आदि जस्ता विपदका लागि पूर्व तयारी योजना बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ । विपद्बाट हुन सक्ने क्षति न्यूनीकरण गर्न विपद् जोखिमको नक्सांकन गरिनेछ । दमकल/एम्बुलेन्स लगायत विपद्मा प्रयोग गरिने साधनहरूको सञ्चालन तथा व्यवस्थापनका लागि कार्यविधि बनाई लागू गरिनेछ । साथै विपद् व्यवस्थापनका लागि आवश्यक औजार तथा सामग्रीहरूको व्यवस्थापन गरिनेछ ।
१४४. नगर क्षेत्रको विकासमा अवरोध गर्ने, सडक तथा नदी, खोलानालाको क्षेत्राधिकार मिच्ने, मास्ने तथा नष्ट गर्ने, जमीन, घर तथा भौतिक संरचनामा स्वीकृत मापदण्ड विपरीतको कार्य गर्ने व्यक्ति तथा समूहको पहिचान गरी नगरस्तरीय लगत खडा गरिनेछ । वडा तथा नगर कार्यपालिकाले यस्ता व्यक्ति तथा समूहलाई नियमन गर्दै कानूनी दायरामा ल्याउने नीति लिइनेछ ।
१४५. अन्य पूर्वाधार निर्माणका कारण आउनसक्ने विपदलाई समेत आंकलन गरी पूर्वाधार निर्माणलाई दिगो बनाउने नीति लिइनेछ । मझौला तथा ठूला पूर्वाधार निर्माणका क्रममा संभाव्यता अध्ययनका क्रममा नै वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन गरेर मात्र निर्माण कार्य गर्ने गरी मानवीय कारणले आउन सक्ने विपदलाई न्यूनीकरण गर्ने प्रयास गरिनेछ ।
१४६. बागमती तथा अन्य खोलाको कटानले ल्याउन सक्ने जोखिम न्यूनीकरणका लागि सम्बन्धित सरकार तथा निकायहरूसँग समन्वय गरी कार्य गरिनेछ । नगर क्षेत्रका खानीहरूका कारण आउन सक्ने विपदलाई आंकलन गरी आवश्यक समन्वयमा न्यूनीकरणको प्रयास गरिनेछ ।
१४७. दैवी प्रकोप तथा विपदले गरेको क्षतिलाई सम्बोधन तथा व्यवस्थित गर्नको लागि आवश्यक प्राविधिक मूल्यांकनको आधारमा राहतको व्यवस्था मिलाइनेछ । नयाँ संरचना निर्माण गर्दा त्यसको असरले निम्ताएको क्षतिलाई सम्बन्धित निकाय/पक्ष मार्फत राहत तथा क्षतिपूर्तिको व्यवस्थापन गरिनेछ ।
१४८. वन क्षेत्रमा वर्षाको पानी संकलन गर्न पानी संकलन पोखरीहरू निर्माण गरी वनमा हुने आगलागीलाई नियन्त्रण गर्न प्रयोग गरिनेछ । वनमा अग्नी रेखा लगायत पैदल बाटो निर्माण गरी डढेलो नियन्त्रणका लागि कार्य गरिनेछ । सुख्खा समयमा हुने आगलागी नियन्त्रणका लागि पानीको श्रोत लगायत जलाधार क्षेत्रको संरक्षण गरिनेछ ।

वन, वातावरण र सरसफाई सम्बन्धी नीति:

१४९. नगर क्षेत्र हरियालीयुक्त बनाउनका लागि नगर क्षेत्रका वनको उचित संरक्षण गर्दै खुला पर्ती, सरकारी जमीन, सामुदायिक वनमा व्यवस्थापन करार समेत गर्न सक्ने गरी फलफूल लगायतका विरुवाको वृक्षारोपण, आय आर्जनको लागि पर्यापर्यटनलाई अभियानकै रूपमा सञ्चालन गर्न निजी क्षेत्र, सामाजिक संस्था तथा सम्बन्धित निकायसँगको सहकार्यमा कार्यक्रम अगाडी बढाईनेछ । वन विनाश प्रति सजग र सचेत गराउदै संरक्षण, विकास र प्रयोगमा आम नगरवासीको सहभागिता बृद्धि गरिनेछ । क्रमशः सल्लाको रुखलाई उन्नत जातका रुखले प्रतिस्थापन गर्ने नीति लिइनेछ ।
१५०. सामुदायिक वन भित्र खाली रहेका जमिनलाई भाडामा लगाई उक्त जमिनमा व्यावसायिक पशु/कृषि/फलफूल खेती/जडिबुटी खेती साथै नगदेवालीको खेती गर्न आवश्यक व्यवस्थापन गरिनेछ ।
१५१. वन तथा वन्यजन्तु विनाश गर्ने, वन क्षेत्रको भौतिक संरचना विगाने, मास्ने र अनधिकृत रूपमा वन क्षेत्रको प्रयोग गर्ने, प्राकृतिक श्रोत साधनको दोहन गर्ने व्यक्ति तथा समुदायको पहिचान गरी कानूनी दायरा भित्र ल्याइनेछ । नगर क्षेत्रका सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिहरू नगरपालिकामा सूचीकरण गर्ने व्यवस्थालाई प्रभावकारी बनाउँदै त्यस्ता समितिसँगको सहकार्यमा वन संरक्षणका कार्यहरू गरिनेछ ।
१५२. नगरक्षेत्रका सबै जलाधार युक्त खानेपानी मुहान तथा कुवाहरूको अभिलेख खडा गरिनेछ । यस्ता खानेपानी स्रोतको उपयोग र वितरणको मापदण्ड निर्धारण गरी सामुदायिक नेतृत्वमा व्यवस्थापन गरिनेछ । नगर क्षेत्रका सबै घरहरूमा एक घरः एक धारा वितरण नीतिलाई निरन्तरता दिइनेछ । नगरपालिका भित्र रहेका खानेपानी उपभोक्ता समितिहरूलाई नगरपालिकामा सूचीकरण गरिनेछ । खानेपानी उपभोक्ता समितिहरूको कार्यलाई पारदर्शी, जनमुखी र सुशासन मैत्री बनाउन आवधिक लेखापरीक्षण, साधरण सभा र सार्वजनिक सुनुवाई गर्ने नीतिगत व्यवस्थालाई कार्यान्वयन गर्ने नीति लिइनेछ ।
१५३. नगर क्षेत्रभित्र सञ्चालित पिउने पानीका नयाँ तथा क्रमागत आयोजनाहरूलाई यथाशीघ्र सम्पन्न गर्न नेपाल सरकार तथा बागमती प्रदेश सरकारका विषयगत मन्त्रालयहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरिनेछ । खानेपानी वितरण प्रणालीलाई सहज बनाउन खानेपानी ट्याङ्की निर्माणमा बागमती प्रदेश सरकारसँग समपूरक लगानीमा कार्य गर्ने नीति लिइनेछ ।
१५४. भूमिगत जलको उपयोग गरी नगरक्षेत्रको पिउने पानीको दिगो समाधान गर्ने रणनीति लिइनेछ । जलाधार क्षेत्रको खेर गईरहेको सतही मूलको पहिचान गरी पिउने पानीका लागि समुदायस्तरमा

- ट्यांकी निर्माण गरी पानी संकलन गरिनेछ । पानी वितरण कार्य समुदायिक स्वामित्वमा गरिनेछ ।
१५५. नेपालको संविधानले राज्यको वातावरण मैत्री सन्तुलित विकासको परिकल्पना गरेको छ । समृद्ध नेपाल: सुखी नेपालीको राष्ट्रिय आकांक्षा पूरा गर्न तथा विकासको मूल आधार, वातावरण मैत्री दिगो पूर्वाधारलाई आत्मसाथ गर्न आधुनिक, पूर्वाधारयुक्त, योजनावद्ध, वातावरणमैत्री, विपद् प्रतिरोधी, व्यवस्थित, समावेशी, आर्थिक रूपमा गतिशील र सुरम्य नगर निर्माण गरिनेछ ।
१५६. जल, वायु, माटो, ध्वनि तथा विद्युतीय लगायत सबै प्रकारको प्रदूषणको रोकथाम र नियन्त्रण गर्न आवश्यक नीति, कानून र प्रभावकारी संरचना निर्माण गर्नुका साथै सोध, अनुसन्धान र क्षमता अभिवृद्धि एवम् चेतनामूलक कार्यक्रमहरूको सञ्चालनमा निरन्तरता दिइनेछ ।
१५७. नगर क्षेत्रको समग्र वस्तुगत खाकालाई समाविष्ट गर्दै वातावरण मैत्री भू-उपयोग योजनामा आधारित व्यवस्थित, योजनावद्ध नगर विकास अगाडि बढाउन नगर क्षेत्रको एकीकृत गुरुयोजना, खानेपानी सञ्जाल, नगर सडक सञ्जाल, ढल निकास सञ्जाल, धार्मिक, पर्यटकीय, नगर वन तथा ऐतिहासिक सम्पदाहरूको संरक्षण आधुनिक प्रविधिमैत्री डिजिटल नक्सामा आधारित बनाइनेछ । वातावरण मैत्री विकास (बायो इन्जिनियरिङ) मा जोड दिइनेछ ।
१५८. वल्खु दक्षिणकाली मार्गमा चाल्नाखेल देखि समय समयमा गरिएको वृक्षारोपण तथा हरियालीलाई दिगो बनाउन निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गरी थप वृक्षारोपण तथा हराभरा बनाउने नीति लिइनेछ । सामुदायिक वनमा जडीबुटी खेतीलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
१५९. फोहोरको उत्पादन स्रोतमा नै वर्गीकरण गरी व्यवस्थापन र फोहोरलाई मोहरमा रूपान्तरण गर्दै उर्जा र जैविक मल उत्पादन गर्न सार्वजनिक निजी साझेदारी कार्यक्रम अगाडि बढाइनेछ । यसका लागि सहकारी, विभिन्न समूहहरू, क्लब आदिलाई परिचालन गरी फोहोर व्यवस्थापनको योजना बनाइनेछ । टोलका फोहोर त्यही टोलमा, वडाको फोहोर त्यही वडामा र दक्षिणकाली मन्दिरको फोहोर त्यही मन्दिर क्षेत्रमा नै व्यवस्थापनका लागि आवश्यक पहल गरिनेछ ।
१६०. नगर क्षेत्रमा पूर्ण सरसफाई कार्यक्रम अभियानको रूपमा सञ्चालन गर्न लागत साझेदारी र समन्वयमा कार्य अगाडी बढाइनेछ ।
१६१. सार्वजनिक स्थानहरूमा फोहोरमैला विर्सजन गर्ने तथा प्रदूषणयुक्त कार्य गर्ने व्यक्ति तथा संस्थाहरूको पहिचान गरी नियमनका साथै कानूनी कारवाही गरिनेछ ।
१६२. नगर क्षेत्रको वस्तीभन्दा टाढा रहेका खुला क्षेत्र, खोंच र भिरपाखाहरूमा वातावरणीय संभाव्यता अध्ययन गरी यस्ता क्षेत्रमा पूर्वाधार विकास गर्दै स्यानेटरी ल्याण्ड फिलसाईट, Transfer Station, बाँयोग्यास प्लान्ट, जैविक मल उत्पादनको संभावनाको खोजीका लागि नेपाल सरकार,

बागमती प्रदेश सरकार तथा वैदेशिक प्राविधिक सहयोग परिचालन गर्दै सार्वजनिक निजी साझेदारीमा कार्य गरिनेछ । स्यानेटारी ल्याण्ड फिल साइट उपलब्ध गराउने वडालाई थप विकास बजेट उपलब्ध गराइनेछ ।

१६३. नगर क्षेत्रमा वातावरण प्रदुषणको कारण बनेका तथा आवश्यक वातावरणीय मापदण्ड पुरा नगरेका इटा उद्योगहरूका सम्बन्धमा प्रारम्भिक वातावरण परीक्षण गरी उक्त प्रतिवेदनका आधारमा क्रमशः वातावरण प्रतिकूल उद्योगहरूलाई विस्थापन गर्ने नीति लिइनेछ । वातावरणीय प्रदुषण गर्ने उद्योगहरूलाई प्रदुषण शुल्क लगाउने तथा क्रमशः वातावरणीय मापदण्ड पुरा नभएसम्म नगरक्षेत्रमा स्थापना र सञ्चालनमा पुर्ण रोक लगाउने नीति लिइनेछ ।
१६४. हाम्रो नगर हाम्रो गौरवलाई सफल बनाउनका लागि नगर क्षेत्रभित्र उत्पादन र प्रयोग हुने प्लाष्टिकजन्य फोहोरलाई न्यूनिकरण गर्दै प्लाष्टिकमुक्त शहर बनाउने तर्फ आवश्यक पहल गरिनेछ ।

भौतिक पूर्वाधार सम्बन्धी नीति:

१६५. सडक तथा यातायात क्षेत्रको विकासमा वडा कार्यालयहरूबाट राजमार्ग जोडिएका सडकहरू, वडा कार्यालयबाट नगरपालिका जोड्ने सडकहरू, अन्तर वडा कार्यालयहरू जोड्न सक्ने सडकहरू, प्रस्तावित चक्रपथ, धार्मिक तथा पर्यटकीय क्षेत्रको पहुँचसडकहरू, नयाँ तथा पुराना बस्ती जोड्ने सडक तथा पूल निर्माणलाईपूर्णता दिने ।
१६६. सडक निर्माण गर्दा ड्रेन सहितको सडक निर्माणलाई मात्र प्राथमिकता दिइनेछ । नयाँ ट्रायाक खोल्नुभन्दा भैरहेका सडकहरूको स्तरोन्नती गर्ने कार्यलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।
१६७. सडक पूर्वाधार निर्माण र विकासमा नेपाल सरकार तथा बागमती प्रदेश सरकारका विषयगत मन्त्रालयहरूसँग बजेट विनियोजन तथा लगानीमा सहकार्य, साझेदारी तथा समन्वय कायम गर्ने नीति लिइनेछ ।
१६८. नगरभित्र रहेको सम्पूर्ण सडकहरूको लगत कट्टा गर्ने, MTMP अध्यावधिक गरि सडक मापदण्ड तोक्ने र हालसाविक गर्नको लागि प्रक्रिया अगाडि बढाईने छ ।
१६९. हाल नगरपालिका क्षेत्र भित्रको सडकको क्षमता समेतलाई मध्यनजर गरी निर्माण सामग्रीहरू ओसार प्रसार गर्ने भारी सवारीका लागि बागमती खोलाको River Training Works गरी बागमती कोरिडोरको डि.पि.आर तयार गरी निजी क्षेत्र, प्रदेश सरकार र नेपाल सरकारको सहकार्यमा वैकल्पिक मार्ग तयार गर्न पहल गरिनेछ ।

१७०. बढ्दो बस्ती तथा सवारी साधनको चापलाई व्यवस्थित गर्न नगर क्षेत्रमा भएका खुला क्षेत्रहरूको पहिचान गरी सःशुल्क तथा निःशुल्क पार्किङ्गको व्यवस्था गरिनेछ । सवारी चापलाई व्यवस्थित गर्दैपार्किङ्गको उचित व्यवस्थापनका लागि सामुदायिक, सहकारी तथा निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गर्ने नीति लिइनेछ ।
१७१. बजार तथा सडक व्यवस्थापनलाई जोड दिँदै आवश्यक ठाउँमा, प्रतिकक्षालय आदिको व्यवस्था मिलाइनेछ ।
१७२. व्यवस्थित शहरीकरणमार्फत सर्वसुलभ, दिगो र सुन्दर शहरको विकास गर्दै भू-उपयोग योजनामा आधारित व्यवस्थित एवं योजनावद्ध शहरी विकास गर्ने नीति लिइनेछ ।
१७३. सार्वजनिक, पर्ती तथा नदी उकासको क्षेत्र पहिचान गरी यस्ता भू-क्षेत्रमा बहुउपयोगी खुला क्षेत्रहरूको निर्माण, विकास र व्यवस्थापन गर्ने नीति लिइनेछ ।
१७४. नगरपालिकाको पूर्व स्वीकृति विना नगरक्षेत्रमा जग्गा जमीन सम्प्राप्ति, भू-संरचना विगाने वा जग्गा खण्डीकरण गर्ने कार्य पूर्ण रूपमा निषेध गरिनेछ ।
१७५. प्राकृतिक श्रोतको उत्खनन् गर्ने क्रममा सार्वजनिक जग्गामा उत्खनन् गरेको पाइएमा कडा कार्यवाही गरिनेछ ।
१७६. नगर क्षेत्रमानिजी क्षेत्रको लगानीमा संयुक्त आवास/अपार्टमेन्ट/बहुउपयोगी व्यापारिक भवन/कम्प्लेक्स निर्माण गर्न नगरपालिकाले प्रोत्साहन गर्ने नीति लिइनेछ ।
१७७. नगरपालिकाको भवन निर्माण तथा सडक मापदण्ड, २०७८ का साथै राष्ट्रिय भवन संहिता र मापदण्ड अनुसार भवन निर्माणका लागि स्वीकृति प्रदान गरिनेछ । नगरपालिकाको स्वीकृति विना घर टहरा लगायतका भौतिक संरचना निर्माण भएको देखिनासाथ नगरपालिकाबाट त्यस्तो निर्माण कार्य रोक्का राखिनेछ ।
१७८. पूर्वाधार विकासको मेरुदण्ड प्राविधिक शाखाका कर्मचारीहरूको लागि क्षमता विकास तालीमहरू सञ्चालन गर्ने तथा श्रोत साधनको व्यवस्थापन गरिनेछ ।
१७९. पूर्वाधार विकास कार्य योजना, वार्षिक खरिद कार्य योजना तथा वार्षिक मर्मत सम्भार योजना तयार गरी लागू गरिनेछ । मर्मत सम्भार कार्यको लागि मर्मत सम्भार कोषको व्यवस्था गरिनेछ ।
१८०. दक्षिणकाली मन्दिरको गुरुयोजना अनुसार (आवश्यक भए संशोधन सहित) व्यवस्थित सुविधायुक्त धार्मिक पर्यटकीय स्थल बनाइनेछ । साथै वार्षिक मर्मत सम्भार कार्य योजना बनाई मन्दिरको भौतिक संरचनाको संरक्षण गरिनेछ ।

१८१. सार्वजनिक जग्गा तथा बाटोहरूको लगत राख्ने र व्यक्तिगत जग्गाको हालसाविक खुलाईने र डिजिटल म्यापिङ गर्ने कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक समन्वय गरिनेछ ।
१८२. उपभोक्ता समिति मार्फत पूर्वाधार सम्बन्धी काम गर्दा उपभोक्ता समितिको लागत सहभागीता १०% (दश प्रतिशत) हुने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइनेछ । तर महिलाहरू मात्र सदस्य रहेको उपभोक्ता समिति मार्फत रु.दश लाख सम्मको योजना सम्बन्धी कार्य गर्दा त्यस्ता उपभोक्ता समितिको लागत सहभागीता ०% (शुन्य प्रतिशत) हुने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
१८३. मुख्य सडक तथा शाखा सडकहरूमा रातीपनि सहज तथा सुरक्षित हिँडडुल तथा सौन्दर्यका लागि विद्युत प्राधिकरण तथा सम्बन्धित अन्य निकायसँग समेत समन्वय गरी सडक बत्ती जडान गरिनेछ ।
१८४. पूर्वाधार बिकास शाखा अन्तर्गत कार्यरत प्रविधिक कर्मचारीहरूलाई कार्यसम्पादनमा प्रोत्साहनको व्यवस्था मिलाइनेछ ।
१८५. नगरपालिका भित्र निजी व्यवसायीबाट जग्गा प्लटिङ गरि व्यवसायिक रूपमा कारोबार गर्न चाहेमा नगरपालिकाबाट तोकिएको मापदण्ड पूरा गरि पुर्व स्वीकृति लिएर मात्र कार्य गर्न पाईने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
१८६. बालमैत्री तथा अपाङ्गमैत्री पूर्वाधार निर्माणका लागि नगरपालिकाले बालमैत्री तथा स्थानीय निति निर्माण गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
१८७. पूर्वाधार निर्माणमा सार्वजनिक निजी साझेदारी गरी सार्वजनिक पूर्वाधार निर्माण गर्ने नीति लिई कार्यान्वयन गरिनेछ ।
१८८. नगरपालिकामा औद्योगिक ग्राम निर्माण तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यविधि तयार गरी क्रमशः औद्योगिक ग्राम सञ्चालन गरिनेछ ।
१८९. नगरपालिकाबाट दिंदै आएको सेवाहरू अझ प्रभावकारी बनाउन तथा हाल विश्वव्यापी फैलिएको कोरोना महामारी न्यूनीकरणका लागि रु.पाँच लाख सम्मको योजनाहरू सम्बन्धित वडा कार्यालयबाटै सम्झौता गरिने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

नगर सेवा प्रवाह सम्बन्धी नीति:

१९०. नगरपालिकाद्वारा प्रदान गरिने सेवा प्रवाह विधि र प्रक्रियालाई विश्वव्यापी रूपमा फैलिएको कोरोना (नोबेल कोरोना) भाइरसको जोखिमलाई सकेसम्म कम गर्ने उद्देश्यले अनलाइन प्रविधि मार्फत, कर्मचारीको आलोपालो विधि र टोकन प्रणाली अवलम्बन गरी नगरपालिकाबाट प्रवाह गरिने

सेवालाई अत्यावश्यक, विशेष र सामान्य गरी कार्य प्रकृति अनुसार वर्गिकरण गरी उच्च, मध्यम र न्यून जोखिम सेवाको स्तर निर्धारण गर्दै कार्यक्षेत्र, जनशक्ति र सेवा प्रवाहलाई IT Friendly Municipality को रूपमा विकसित गरी IT Friendly Service Delivery भौतिक उपस्थिति विना सेवा प्रवाह गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१९१. नियमित रूपमा यस नगरपालिकाले सेवा प्रवाह गर्ने, जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरूको नियमित स्वास्थ्य परिक्षण गर्ने व्यवस्था मिलाउनुका साथै जोखिम देखिएको अवस्थामा जोखिम न्यूनिकरणका लागि तत्काल सम्बोधन गर्ने नीति लिइनेछ ।
१९२. सबै वडा कार्यालयहरूमा ई-हाजिरीको व्यवस्था गरी तत्काल लागू गरिनेछ ।
१९३. नगर सरकारको सेवालाई जनमुखी, समक्ष, सुदृढ, सेवामूलक, उत्तरदायी, जिम्मेवार बनाउँदै जनशक्तिको समुचित व्यवस्थापन गर्दै जवाफदेही, जिम्मेवारीपूर्ण, सेवाग्राहीमैत्री व्यवहार अवलम्बन गरी आगामी दिनहरूमा प्रशासनिक संरचना मजबुत बनाउन कर्मचारीहरूको कार्य विवरण, कार्यक्षेत्र तोकि थप कर्मचारीलाई थप जिम्मेवार बनाउनुका साथै सेवामुखी, सेवाप्रवाहलाई मुख्य उद्देश्य राखि नगरपालिकाद्वारा प्रदान गरिने सेवा छिटो, छरितो, प्रभावकारी र पारदर्शी सेवाप्रवाहलाई प्राथमिकतामा राखिनेछ ।
१९४. नगरपालिकाको योजना, अनुगमन तथा पूर्वाधार शाखाबाट संचालित हुने योजनाहरूलाई व्यवस्थित रूपमा संचालन गर्न सफ्टवेयर संचालन गर्ने र जिन्सी व्यवस्थापनको लागि समेत सफ्टवेयर खरिद गरी योजना संचालन प्रक्रिया तथा जिन्सी व्यवस्थापनमा सहजिकरण गरी कार्य सम्पादनमा प्रभावकारिता ल्याइनेछ ।
१९५. छैमले स्वास्थ्य चौकीले मात्र भौगोलिक हिसावले नगरपालिकाको वडा नं. ८ का सबै भूभागहरूमा स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्न नसक्ने भएको हुँदा भौगोलिक रूपमा विकट मानिएको भण्डारखर्कमा गाउँघर क्लिनिक मासिक रूपमा संचालन गरी अधिकांश सेवाग्राहीहरूलाई स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्न र नागरिकको घरदैलोमा स्वास्थ्य सुविधा उपलब्ध गराउन आवश्यक पूर्वाधार तथा जनशक्तिको व्यवस्थापन गरिनेछ ।
१९६. दक्षिणकाली नगरपालिका वडा नं. ७ मा रहेको शहरी स्वास्थ्य केन्द्र मातहत हुने गरी वडा नं.७ को खोपकेन्द्र संचालन गरिनेछ ।
१९७. चाल्नाखेल प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रमा ल्याव असिस्टेन्ट थप १ जना आवश्यक भएको हुँदा तत्काल व्यवस्थापन गरिनेछ ।
१९८. नागरिक वडापत्रलाई अद्यावधिक, सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक परिक्षण जस्ता सुशासनका औजारहरू प्रयोग गर्दै पारदर्शिता, उत्तरदायित्व र जनविश्वास आर्जन गर्ने कार्यक्रम तयगरिनेछ ।

१९९. न्यूनतम पारिश्रमिक नपाउने कर्मचारीको हकमा नगरपालिकाको बजेटको परिधि भित्र रही पारिश्रमिक बृद्धि गरिनेछ ।
२००. आगामी आ.व. मा संगठन तथा व्यवस्थापनसर्भे (O&M Survey)तयार पारी उक्त सर्भे कार्यान्वयन गरिनेछ ।

संस्थागत क्षमता विकास र सुदृढीकरण सम्बन्धी नीति:

२०१. स्थानीय सेवा अन्तर्गत वर्षौंदेखि कार्यरत स्थायी कर्मचारीहरूको स्तरवृद्धि गर्ने सम्बन्धमा यस नगरपालिकाबाट कर्मचारीको समायोजन सम्बन्धी ऐन बनाई स्थानीय सेवाका स्थायी कर्मचारीहरूको १ तह स्तरवृद्धि गरिनेछ । करार कर्मचारी सम्बन्धमा स्तर व्यवस्थापन, स्तरवृद्धि तथा सेवा सुविधाका लागि स्थानीय सेवा गठन गरिनेछ ।
२०२. नगरपालिकामा कार्यरत प्राविधिक तथा विषयगत शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरूलाई सम्बन्धित थप विषयगत विज्ञता हासिल गर्नको लागि क्षमता विकास तालिम संचालन गरी नयाँ समायोजन भएर पदस्थापना गर्नु पर्ने कर्मचारीहरूलाई अभिमुखिकरण तालिम पश्चात मात्र पदस्थापना गर्ने गरी काम अघि बढाइनेछ ।
२०३. नेपालको संविधानको भावना र मर्म अनुरूप नगरका वडा कार्यालय, स्वास्थ्य संस्था, कृषि तथा पशु सेवा केन्द्रहरू र नगर कार्यपालिकाको संगठन संरचना स्थानीय सरकार मैत्री बनाउन संस्थागत पुनःसंरचना गरिनेछ ।
२०४. नगरपालिकामा करार सेवामा कार्यरत कर्मचारीहरूलाई कार्यविवरण, कार्यक्षेत्र, जिम्मेवारी, पुरस्कार, दण्ड, आचरण, सेवा सुविधा लगायतका कुराहरू समावेश गरी कार्यविधि मार्फत करार सेवामा कार्यरत कर्मचारीहरूको व्यवस्थापन गरिनुका साथै नतिजामूलक कार्यसम्पादनमा आधारित भई करार सेवामा कार्यरत कर्मचारीहरूको आगामी आ.व. मा म्याद थप गरिनेछ ।
२०५. करार सेवामा कार्यरत कर्मचारीहरूलाई सामाजिक सुरक्षा कोष/कर्मचारी संचय कोषमा आवद्ध गरिनेछ ।
२०६. कार्य सम्पादनमा सहजताका लागि आवश्यक सवारी साधन/मोटरसाइकल खरिद गरिनेछ ।
२०७. आर्थिक प्रशासन शाखाका कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्नको लागि विभिन्न तालिम संचालन गरिने तथा तालिम वा सेमिनारमा भाग लिनको लागि विभिन्न क्षेत्रमा पठाइनेछ ।

२०८. नगर सरकारका हरेक संस्थागत संरचनाहरू नगर कार्यपालिकाको प्रत्यक्ष नियन्त्रण, निर्देशन र समन्वय कायम हुने गरी एक आपसमा अन्तर र अन्तर स्वामित्व हुने कार्यगत व्यवस्था मिलाइनेछ ।
२०९. नगर प्रहरीको गठन, सञ्चालन, व्यवस्थापन, नियमन सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्डको निर्माण गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
२१०. नागरिक वडापत्रको कार्यान्वयन, सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक परीक्षण जस्ता सुशासनका औजारहरूको प्रयोग गर्दै पारदर्शीता, उत्तरदायित्व र जनविश्वास आर्जन गर्ने कार्यगत व्यवस्था मिलाइनेछ । निकट भविष्यमा जिल्ला स्थित मालपोत कार्यालय समेत नगरपालिका ल्याउनुपर्ने भएकोले उक्त कार्य व्यवस्थापन गर्न सकिने गरी नगरपालिका र वडा कार्यालयहरूको संस्थागत संरचना र जनशक्ति पुनः संरचना गर्ने नीतिगत व्यवस्था मिलाइने छ ।

वित्तीय अनुशासन र मितव्ययिता सम्बन्धी नीति:

२११. नगरपालिकाको बेरुजु फर्छ्यौटको लागि कार्य योजना बनाई अगाडी बढाइनेछ ।
२१२. नगरपालिकाको वित्तीय सुशासन कायम गर्न यस नगरपालिका, वडा कार्यालय तथा अन्तर्गतका कार्यालयको विनियोजन, राजश्व, जिन्सी तथा धरौटी लगायतको सेस्ताहरूको चौमासिक लेखापरीक्षण गरिनेछ ।
२१३. यस नगरपालिकाको बेरुजु फर्छ्यौटको लागि लेखा समितिको गठन गरिनेछ ।
२१४. कोभिड-१९ महामारीको अवस्था, परिधि र परिवेश अनुरूप आंकलन गर्न सकिने अवस्था छैन । विश्वव्यापी महामारीको रूपमा फैलिएको कोरोना भाइरसलाई परास्त गर्न तथा चुनौतीको सामना गर्न नगर सरकारले चालु आर्थिक वर्ष र आगामी आर्थिक वर्षहरूमा समेत थप लगानी गर्नु पर्ने अवस्था एकातिर छ भने अर्कोतर्फ स्रोत संकुचन हुने सम्भावना समेत त्यत्तिकै रहने अवस्था छ । यस विषम परिस्थितिको सामना गर्न वित्तीय अनुशासनका साथै स्रोत र साधनको परिचालनमा वित्तीय मितव्ययिता समेत त्यत्तिकै महत्त्वपूर्ण छ ।
२१५. कोभिड-१९ को जोखिमसँग तालमेल मिल्ने गरी नगर क्षेत्रको विकास क्रियाकलापमा आउन सक्ने वित्तीय जोखिम न्यूनिकरणका लागि कार्ययोजना स्वीकृत गरी लागू गरिनेछ ।
२१६. सालबसाली रूपमा अन्तिम लेखा परीक्षण प्रतिवेदनबाट औल्याएका पेशकी, बेरुजुहरूको फर्छ्यौटलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ ।

२१७. विगतका वर्षहरूमा वित्तीय जोखिम नभएका केवल सैद्धान्तिक र प्रक्रियागत कमीकमजोरीका कारण उठान भएका बेरुजु फरफारक गर्न प्रतिवेदन तयार गरी नगरसभा समक्ष स्वीकृतिका लागि पेश गरिनेछ ।
२१८. नगरपालिकाबाट योजना सञ्चालन गर्दा रनिङ्ग बिल र कार्य प्रगतिको आधारमा भूक्तानी गर्ने परिपाटीको विकास गरिनेछ, साथै नगरपालिकाबाट खर्च व्यवस्थापन गर्दा आर्थिक वर्ष समाप्त हुँदा शून्य पेशकी र शून्य बेरुजुको सिद्धान्तलाई व्यवहारमा लागू गर्ने नीति लिइनेछ ।
२१९. पुरानो पेशकी बेरुजु भएको उपभोक्ता समिति, पक्ष, समूह, संस्था मार्फत लक्षित वर्गको कार्यक्रम, भौतिक पूर्वाधार विकास तथा अन्य कार्यक्रमहरू नगराउने कानूनलाई कडाईका साथ लागू गरिनेछ ।
२२०. नगरपालिकामा वित्तीय अनुशासन कायम गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

कार्यक्रम तथा बजेट पुनःप्राथमिकीकरण सम्बन्धी नीति:

२२१. मैले आज यहाँ नीति तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गरिरहदा विश्वव्यापी संकट पैदा गरेको कोभिड-१९ को दोस्रो लहर केही समयपछि नियन्त्रणमा आउने र दैनिक क्रियाकलाप तथा सरकारका काम कारवाहीहरू विगतका दिनहरूमा जस्तै सञ्चालन र व्यवस्थापन हुने आंकलन गरिएको छ । नोबेल कोरोना भाइरसको महामारी विश्वव्यापी जतिसक्दो चाँडो बिदा गर्न सकियोस् भन्ने हाम्रो कामना र इच्छा हो । तर, स्थिति हामीले चाहेको जस्तो नहुन पनि सक्दछ । यसर्थ, आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ का लागि प्रस्तुत भएको नीति तथा कार्यक्रम र बजेटको नीतिगत प्राथमिकताको पुनः प्राथमिकीकरण गर्दै विनियोजित बजेट समेत कोभिड-१९ को संक्रमण, नियन्त्रण तथा व्यवस्थापनमा लगाउनु पर्ने अवस्था समेत आउन सक्दछ ।
२२२. नगरवासीहरूको जीवन रक्षाका लागि नगरपालिकाले जस्तो सुकै चुनौती र समस्यासँग जुध्न हामी सम्पूर्ण निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू एकवद्ध हुनेछौं । यसर्थ, यस गरिमासय सातौं नगरसभा समक्ष मैले पेश गरेको नीति तथा कार्यक्रम र सो अनुसारको बजेटलाई समेत देहाय बमोजिम पुनः प्राथमिकीकरण गर्ने नीतिगत व्यवस्था गरिनेछः
- (क) कोभिड-१९ को प्रकोप नियन्त्रणभन्दा बाहिर गएमा मैले पेश गरेको नीतिगत व्यवस्थालाई आवश्यकता र औचित्यको आधारमा कार्यपालिकाको बैठकबाट नोबेल कोरोना भाइरसको संक्रमण नियन्त्रण गर्ने बाहेकका अन्य नीतिगत व्यवस्थालाई स्थगन गर्ने,
- (ख) नोबेल कोरोना भाइरसको कारण नगर क्षेत्रका १ भन्दा बढि वडामा एक सय जना भन्दा बढि व्यक्तिहरूमा संक्रमण फैलिएको अवस्थामा कार्यपालिकाको बैठकको निर्णयबाट

दक्षिणकाली नगर क्षेत्रमा स्वास्थ्य संकट घोषणा गरी लक्षित वर्गका लागि विनियोजित वडागत तथा नगरस्तरीय सम्पूर्ण बजेट कोरोना भाइरस संक्रमण नियन्त्रण तथा व्यवस्थापनमा खर्च गर्ने,

- (ग) नगर कार्यपालिका, वडा कार्यालय र स्वास्थ्य संस्थाका कर्मचारीहरू नोवेल कोरोना भाइरसको संक्रमणका कारण उपचार र क्यारेन्टाइनमा बस्नु पर्ने भई जनशक्ति अपुग भएमा संक्षिप्त कार्यविधि अवलम्बन गरी प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत वा निजबाट अधिकार प्रत्यायोजन भएको अधिकृतस्तरको कर्मचारीबाट निश्चित समयका लागि करार सेवामा सम्झौता गरी काममा लगाउन सक्ने व्यवस्था गर्ने,
- (घ) नोवेल कोरोना भाइरसका कारण आंकलन गरिएको श्रोत साधन नगरपालिकाको संञ्चित कोषमा आम्दानी नहुने अवस्था देखिएमा रु.१० लाखभन्दा कमका सम्पूर्ण वडा तथा नगरस्तरीय भौतिक पूर्वाधारका योजनाहरू स्थगित गरी आर्थिक वर्ष २०७९/०८० मा मात्र कार्यान्वयनमा ल्याउने,
- (ङ) नोवेल कोरोना भाइरसको कारण स्थिति नियन्त्रण भन्दा बाहिर गई नगरवासीको जीवन रक्षाको लागि नगरपालिकाले विनियोजन गरिएको भन्दा अत्यधिक श्रोत परिचालन गर्नपर्ने अवस्था आएमा नगर तथा वडास्तरीय ५० लाख भन्दा माथिका सम्पूर्ण आयोजनाहरूलाई बहुवर्षीय योजनामा रुपान्तरण गरी यस क्षेत्रमा विनियोजित बजेट कोरोना भाइरस नियन्त्रणमा खर्च गर्ने,
- (च) नोवेल कोरोना भाइरसको संक्रमण आंकलन गरिएको समयभन्दा कम समयमा नियन्त्रणमा आएमा यस क्षेत्रमा विनियोजित बचत बजेट नगर तथा वडास्तरीय विकास निर्माणको कार्यमा कार्यपालिकाको बैठकको निर्णय बमोजिम विनियोजन गरी खर्च गर्ने प्रणालीलाई अवलम्बन गर्ने,
- (छ) नोवेल कोरोना भाइरसको प्रभाव कम समयमा नियन्त्रणमा आई प्रक्षेपण गरिएको भन्दा बढी आन्तरिक तथा बाह्य श्रोत परिचालन भएमा कार्यपालिकाको बैठकको निर्णयबाट नगर तथा वडास्तरीय भौतिक पूर्वाधार तथा विकास निर्माणका थप कार्यहरू सञ्चालन गर्ने ।

२२३. नगरपालिकाद्वारा प्रवाह हुने सेवामा एकद्वार प्रणाली कायम गर्नको लागि दक्षिणकाली नगरपालिका वडा नं.५ स्थित शेषनारायण वा वडा नं. ७ को फ्यागे डाँडा दक्षिणकाली गेटमा नगरपालिकाको प्रशासनिक भवन निर्माण गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

आन्तरिक श्रोत परिचालन सम्बन्धी नीति:

२२४. कर डर होइन विकासको भर हो भन्ने तथ्यलाई आत्मसाथ गर्दै सबै प्रकारका आर्थिक क्रियाकलापहरूलाई राजस्व प्रशासनको दायराभित्र ल्याइनेछ । आन्तरिक श्रोतको दिगो व्यवस्थापन गर्दै स्रोत परिचालन गर्न आवधिक स्रोत परिचालन रणनीतिक योजना स्वीकृत गरी लागू गरिनेछ । कर छली र चुहावट नियन्त्रण गरी करका क्षेत्र फराकिलो बनाउदै लगिनेछ । हालसम्म वडा कार्यालयमा दर्ता हुन बाँकी रहेका व्यवसायहरूलाई वडा कार्यालय तथा/वा नगरपालिकामा दर्ता गरिनेछ ।
२२५. प्रचलित कानून अनुसार निर्धारण भएको कर तथा गैर कर राजस्व परिचालन गर्न विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । वहाल कर र व्यवसाय दर्ता तथा व्यवसाय कर संकलनका लागि वडास्तरीय कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
२२६. नगरपालिकामा हाल लागू गरिएको राजस्व प्रणालीलाई थप सुदृढ र प्रभावकारी बनाउन नयाँ सफ्टवेयर प्रयोग गरिनेछ । राजस्व प्रणालीमा कर नतिर्ने, कर वक्यौता राख्ने तथा पटक पटक सूचना प्रवाह गर्दा समेत अटेर गर्ने करदाताको एकीकृत विवरण राजस्व प्रणालीमा आवद्धगरिनेछ । यस्ता करदाताको लागि वडा तथा नगर कार्यपालिकाबाट सेवा सुविधा एवम् सिफारिश दिनु पूर्व अनिवार्य रूपमा बाँकी कर वक्यौता भूक्तानी गर्न लगाउने कार्यगत व्यवस्था कडाइका साथ लागू गरिनेछ ।
२२७. राजस्व प्रशासनलाई थप प्रभावकारी र प्रविधिमैत्री बनाउन राजस्व परामर्श समिति एवं कर्मचारीहरूका लागि थप तालिमका साथै प्रविधि सुधार र क्षमता विकासमा लगानी गरिनेछ ।
२२८. यस नगरपालिकामा क्रमशः सम्पत्ति कर लागू गर्न कर्मचारीको क्षमता विकास, प्रविधिको व्यवस्था तथा कार्यविधि निर्माणको कार्य अगाडि बढाइनेछ ।

न्याय, कानून तथा मानव अधिकार प्रवर्द्धन सम्बन्धी नीति:

२२९. संविधानमा उल्लेखित सबै संवैधानिक व्यवस्थाहरू, संघीय कानून, प्रदेश कानून र स्थानीय तह सञ्चालनका लागि बनेका कानून तथा कार्यविधि मातहत रही कार्यान्वयन गरिनेछ ।
२३०. असहाय र अन्यायमा परेका व्यक्ति तथा समुदायलाई उपलब्ध गराउदै आएको निःशुल्क कानूनी परामर्शलाई थप प्रभावकारी बनाई निजहरूलाई माथिल्लो तथा अन्य न्यायिक निकायसम्म पहुँच तथा न्याय प्राप्तिको लागी आवश्यक आर्थिक सहायता प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाईनेछ ।
२३१. कानूनको दायरामा नआएका तथा कानून विपरित कार्य गर्ने गराउनेहरूलाई कानूनको दायरामा ल्याइनेछ ।

२३२. सबै वडा कार्यालयहरूमा विवाद समाधानका लागि मेलमिलापकर्ताहरूको क्षमता विकास गरी मेलमिलापको केन्द्रको व्यवस्था गरिनेछ ।
२३३. न्यायिक समितिको क्षमता अभिवृद्धि गर्नुको साथै न्यायिक समितिबाट भएको मेलमिलाप र मध्यस्थता, निर्णय तथा फैसला कार्यान्वयनलाई व्यवहारिक रूपमा कार्यान्वयनमा ल्याउन कार्यान्वयन समितिको व्यवस्थापन गरिनेछ ।
२३४. कानूनका विज्ञहरूबाट न्यायिक समिति, जनप्रतिनिधि र कर्मचारी लगायतलाई तालिमको व्यवस्था गरिनेछ ।
२३५. न्याय तथा कानूनी राज्यको परिपालना गर्दै सामाजिक बन्चितकरणमा परेका व्यक्ति तथा समुदायलाई लक्षित गरी मानव अधिकारको संरक्षण तथा प्रवर्द्धन गरी व्यक्ति र समुदायबीच मेलमिलाप र मध्यस्थताको कार्यलाई व्यवहारिक रूपमा कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
२३६. न्यायिक निर्णय तथा फैसला कार्यान्वयनको लागि भौतिक संरचना निर्माण संस्थागत क्षमता विकास र सांगठनिक संरचना निर्माण कार्यको थालनी गरिनेछ ।
२३७. प्रचलित कानून, कानूनी व्यवस्थाहरूको कार्यान्वयन र अभिलेखिकरणका लागी कानून शाखालाई सुदृढिकरण गरी व्यवस्थित रूपमा सञ्चालनमा ल्याइनेछ ।
२३८. न्याय सम्पादन प्रक्रियालाई प्रभावकारी बनाउने उद्देश्यले न्यायिक समिति मार्फत् स्थलगत वस्तुस्थिति तथा अवस्था विश्लेषण गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिदै सोको लागी आवश्यक संगठनात्मक संरचनामाथप सुदृढिकरण गरी सञ्चालनमा ल्याइनेछ ।
२३९. वडा तथा वस्तीस्तरमा कानूनी साक्षरता तथा न्यायिक सचेतिकरण सम्बन्धि कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।

गैर सरकारी संघ संस्था सम्बन्धी नीति:

२४०. नगरपालिका भित्र कार्यक्षेत्र बनाएर कार्य गर्ने राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरूलाई नगरपालिकासँग एकिकृत गरी कार्य गरिनेछ ।
२४१. गैरसरकारी संस्थाहरूले कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा नगरपालिकाको नीति तथा कार्यक्रमसँग मेल खाने तथा कार्यक्रम सञ्चालनको पूर्व स्वीकृती लिने व्यवस्थालाई कडाईका साथ कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । गैरसरकारी संस्थाहरूले नयाँ कार्यक्रम छनौट गर्दा वस्ती तथा वडा स्तरबाट माग भएका कार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकता दिनुपर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

२४२. गैरसरकारी संघ संस्थाबाट माग भई आएका कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि लक्षित क्षेत्र समेट्न सक्ने प्रस्तावलाई पहिलो प्राथमिकता दिईनेछ ।
२४३. नगरपालिकाको समग्र समृद्धि हासिल गर्नका लागि विकासका लागि हातेमालो अभियान सञ्चालन गरेर शिक्षा, स्वास्थ्य, पर्यटन, पूर्वाधार विकास र फोहोरमैला व्यवस्थापन लगायतका क्षेत्रहरूमा गैरसरकारी संस्थाको समन्वयलाई अगाडि बढाईनेछ ।
२४४. नगरपालिकालाई कार्यक्षेत्र बनाएका सबै गैरसरकारी संस्थाको तथ्याङ्क अद्यावधिक गरी दर्ता नवीकरण एवं सिफारिसको लागि आवश्यक मापदण्ड बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ ।
२४५. गैरसरकारी संस्था भित्र सुशासन कायम गराउँदै नियमित नियमन, अनुगमन तथा सुरपरिवेक्षणका लागि नगरपालिका भित्र छुट्टै इकाईको गठन गरी नगरपालिकाको गतिविधिमा गैरसरकारी संस्थाहरूले पुऱ्याई रहेको योगदानलाई अझ व्यवस्थित र पारदर्शी बनाउन प्रदेश तथा संघीय सरकारका विषयगत कार्यालयसँगको सहकार्यलाई अझ मजबुत बनाइनेछ ।
२४६. नगरमा कार्यक्रम बिस्तार गर्ने गैरसरकारी संस्थाहरूले विकासको अवस्थामा पछाडि परेका वडा तथा वस्तीलाई प्राथमिकता दिनुपर्ने नीति कार्यान्वयनमा कडाइ गरिनेछ ।
२४७. गैरसरकारी संस्थाबाट भएका कामको अनुगमन प्रबन्ध तथा प्रगति समीक्षा गर्न अनिवार्य गराइनेछ ।
२४८. अन्यत्र संस्था दर्ता भई यस नगरपालिका क्षेत्र भित्र बालगृह सञ्चालन गर्ने गैर सरकारी संस्थाहरूलाई नगरपालिका भित्र अनिवार्य रूपमा दर्ता तथा सुचिकृत गराएर मात्र बालगृह सञ्चालन गर्न दिईनेछ ।
२४९. नगरस्तरीय गैर सरकारी संस्था सल्लाहकार समिति गठन गरी गैर सरकारी संस्थाको परिचालन र नियमनको व्यवस्था मिलाईनेछ ।
२५०. कोभिड - १९ को कारण उत्पन्न असहज परिस्थितिको सामना गर्न नगरपालिका भित्र क्रियाशिल गैरसरकारी संस्थाहरूलाई परिपूरक भूमिकामा परिचालन गरिनेछ । त्यसैगरी जेष्ठ नागरिकहरूको स्वास्थ्य सेवामा पहुँच बढाउन विभिन्न गैरसरकारी संघ संस्थाहरूसँग सहकार्य गरिनेछ ।

आदरणीय नगरप्रमुख ज्यू सभा सचिवज्यू र नगर सभाका सम्पूर्ण सदस्यज्यूहरू,

२५१. आज यो नीति तथा कार्यक्रम यस गरिमामय सभामा प्रस्तुत गरिरहँदा विश्वव्यापी कोभिड संक्रमणको प्रभाव छिट्टै न्यून भई नगरबासी दाजुभाइ दिदीबहिनीको जनजीवन र विकास निर्माणका कामहरू पहिले जस्तै सामान्य रूपबाट अगाडि बढ्ने आँकलन रहेको छ । कोरोना भाइरसको कारण स्थिति नियन्त्रणभन्दा बाहिर गएमा आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम र बजेटलाई

पुनःप्राथमिकीकरण गरी नगरबासीको जीवन रक्षाको लागि मैले पेश गरेको नीतिगत व्यवस्थालाई आवश्यकता र औचित्यको आधारमा कार्यपालिकाको बैठकबाट अन्य क्षेत्रमा विनियोजित बजेट समेत नोबेल कोरोना भाइरसको संक्रमण नियन्त्रणमा खर्च गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ।

२५२. नगरपालिकाको सार्वभौम यस सातौंनगरसभामा पेश भएको आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को प्रस्तावित नीति तथा कार्यक्रमले हालसम्म प्राप्त सामाजिक आर्थिक उपलब्धिलाई संरक्षण र संस्थागत गर्दै थप उन्नत बनाउने, सेवा प्रभावलाई प्रभावकारी बनाउने, कोभिड महामारी रोकथाम तथा नियन्त्रण गर्ने र महामारीबाट प्रभावितक्षेत्रलाई सहजीकरण गर्दै विकास निर्माण कार्यलाई तिव्रता दिने अठोट लिएको छ। आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तथा कार्यक्रम समेत यही नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनको दिशामा निर्देशित भई तयार पारिने छ। नीति तथा कार्यक्रम निर्माणका क्रममा आफ्नो अमूल्य राय सुझाव उपलब्ध गराई सहयोग पुऱ्याउनुहुने नगरबासी दाजुभाइ दिदीबहिनी, राजनीतिक दल, निजी क्षेत्र, नागरिक समाज, बुद्धिजीवी, संचार माध्यमलगायत सबैमा हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु।

२५३. प्रस्तावित नीति तथा कार्यक्रम “समृद्ध पर्यटकीय दक्षिणकाली नगर, कृषि, उद्यमी, साँस्कृतिक शहर”को दीर्घकालीन सोच र लक्ष्यको मार्गदर्शक दस्तावेजको रूपमा रहनेछ। यसको सफल कार्यान्वयनबाट समृद्ध नगर निर्माणमा योगदान पुग्नेछ। यसको सार्थकताको लागि सबैको प्रयास, साथ, सहयोग, सहकार्य र स्वामित्वभाव जरुरी भएकोले नगरमा क्रियाशील राजनीतिक दल, निजी क्षेत्र, नागरिक समाज, संचार जगत र आम नगरबासीको ऐक्यवद्धताको अपेक्षा गरेको छु। कोभिड संक्रमणको त्रासका बीचमा पनि नगरपालिकाले “समृद्ध नेपाल सुखी नेपाली”को राष्ट्रिय आकांक्षालाई सार्थक बनाउन नगर क्षेत्रको उत्थान, विकास र समृद्धिको यात्राका लागि तय गरको नीति तथा कार्यक्रमको सफल कार्यान्वयन सहज रूपमा हुनेमा विश्वास लिएको छु।

धन्यवाद ।